

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՇՐՋԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն

2024թ.

Հ Ա Շ Վ Ե Տ Վ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն «Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն Հ Ա Շ Վ Ե Տ Վ Ու Թ Յ Ու Ն

ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի 2024 թվականի գիտության, մշտադիպարկման, զբոսաշրջության բաժնի աշխատանքների

«Դիլիջան» ազգային պարկ ՊՈԱԿ-ի կողմից իրականացվող գիտական ուսումնասիրություններն ուղղված են «Դիլիջան» ազգային պարկում բնական էկոհամակարգերի, լանդշաֆտային ու կենսաբանական բազմազանության, գենոֆոնդի ուսումնասիրմանն ու պահպանմանը: 2024 թվականի ընթացքում բոլոր աշխատանքները կատարվել են համաձայն տարեկան աշխատանքային ծրագրի և միջոցառումների պլանի:

«Դիլիջան» ԱՊ տարածքների մոնիթորինգային և պաշտպանության միջոցառումների իրականացում

Կատարվել են պարկի ռիսկային տարածքներում քամատապալ, ձյունակոտոր ծառերի հաշվառման աշխատանքներ: Ծառերը չափագրվել և համարակալվել են signumat մուրճով (softwood էլեկտրոնային ծրագրում ներառելու նպատակով), ինչպես նաև շագանակագույն յուղաներկով: Կազմվել են համապատասխան փաստաթղթերը, այնուհետև փայտանյութը տեղափոխվել է վարչական շենքի տարածք՝ ներքին պահեստ:

Իրականացվել են շրջայցեր, որոնց ընթացքում առավել ուշադրություն է դարձվել պարկի ռիսկային (սահմանային, բնակավայրերին մոտ) գոտիներում գտնվող անտառային տարածքների սանիտարական վիճակին: Իրականացվել է խախտված էկոհամակարգերի վերականգնմանն ուղղված 2 միջոցառում՝ «Շամախյան տեղամաս» մասնաճյուղում իրականացված անտառվերականգնման աշխատանքների արդյունքը 30-40% է:

Կատարվել է 2021 թվականին «Մայ ֆորեսթ Արմենիա» /My forest Armenia/ կազմակերպության կողմից «Դիլիջան» տեղամաս մասնաճյուղում բնական վերածի օժանդակման աշխատանքների շրջանակներում 20 հա-ում ցանքս իրականացված տարածքի

դիտարկում: Որի արդյունքում պարզ է դարձել, որ բնական վերածի օժանդակման աշխատանքների արդյունքը կազմում է 30-35% :

ՀՀ ՆԳՆ ՓԾ Տավուշի մարզային փրկարարական վարչության հետ կազմվել է «Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի տարածքում հրդեհների արձագանքման պլանը: Իրականացվել է հակահրդեհային նշանակության ճանապարհների ուսումնասիրություն և վերանորոգման ենթակա հատվածների չափագրում: Համապատասխան տեղեկատվությունն ուղարկվել է ՇՄ նախարարություն: Էկոպարեկային ծառայության աշխատակիցների հետ համատեղ իրականացվել են հակահրդեհային նշանակության ճանապարհներին՝ դեպի ջրաղբյուրներ ուղղորդող ցուցանակների տեղադրման աշխատանքներ: Շրջայցերի ժամանակ ԴԱՊ-ի տարածքի այցելուներին հրահանգվել, ծանոթացվել և տեղեկատվություն է ներկայացվել հակահրդեհային կանոնների, խարույկատեղիների վերաբերյալ: Միաժամանակ զգուշացվել է շրջակա միջավայրի մաքրության պահպանման մասին:

«Հաղարծին» տեղամաս - մասնաճյուղի թիվ 14 և թիվ 8 պահաբաժիններում իրականացվել է շրջայց, որի ընթացքում հաշվառվել է՝ ԲԷՑ 3 2023 պայմանագրով

նախատեսված, հատված, սակայն դեռևս դուրս չբերված ծառերի քանակը և փայտանյութի ծավալը: Փայտանյութը դուրս կբերվի բարենպաստ եղանակային պայմանների դեպքում:

Հարող բնակավայրերի բնակչության շրջանում էկոլոգիական իրազեկություն, էկոդաստիարակություն

Հարող բնակավայրերից «Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ այցելած քաղաքացիների հետ տեղի են ունեցել քննարկումներ պարկի տարածքներում մարդու գործունեության վնասակար ազդեցությունների վերաբերյալ: Քաղաքացիները տեղեկացվել են փայտանյութի մթերման թույլատվությունների տրամադրման ընթացակարգի և տեղի ունեցած փոփոխությունների մասին: 2024 թվականի ընթացքում իրականացվել են ընդհանուր 26 միջոցառում, որից 5-ը համայնքի բնակիչների հետ, 21-ն ուսումնական հաստատությունների հետ՝ ընդհանուր 845 մասնակիցների համար, որից 159-ը համայնքի բնակիչներ են, 686-ը՝ ուսումնական հաստատությունների սաներ: 4-րդ եռամսյակի ընթացքում իրականացվել է 8 միջոցառում, որից 2-ը համայնքի բնակիչների հետ, 6-ն ուսումնական հաստատությունների հետ, ընդհանուր մասնակիցների թիվը կազմել է 163, որից 60-ը համայնքի բնակիչներ են, 104-ը՝ ուսումնական հաստատությունների սաներ:

«Դիլիջան» ազգային պարկի տարածքում հաշվառում - տեղազննումների իրականացում

«Դիլիջան» ազգային պարկ»-ի տարածքներում իրականացվել են քամատապալ, ձյունակոտոր փայտանյութի հաշվառման աշխատանքներ: Հաշվառվել է 548 ծառ՝ 1010,56 խտխմ /1444խմ/ ծավալով, որոնց համար կազմվել են հաշվեգնահատման ցուցակներն ըստ պահաբաժինների, հատատեղի անձնագրերը և անտառահատման տոմսերն՝ ըստ տեղամաս-մասնաճյուղերի:

Էկոպարեկային ծառայության աշխատակիցների հետ համատեղ իրականացվել են անտառխախտման արձանագրությունների կազմման աշխատանքներ՝ տարածքների և տեղադիրքերի ճշգրտման, փայտանյութի հաշվարկի իրականացման նպատակով: Մինչ 2024 թվականի դեկտեմբերի 12-ը Էկոպարեկային ծառայության աշխատակիցների կողմից կազմվել է 120 անտառխախտման արձանագրություն, որից 2-ը հրդեհի վերաբերյալ, 14-ը՝ փայտանյութի ապօրինի դուրս բերման, 1-ը՝ ազգային պարկի տարածքում շինտեխնիկայի տեղակայման և հողի դեգրադացման և 103-ը՝ ապօրինի ծառահատման վերաբերյալ՝ 515

թաց կանգուն ծառ և 13 հաշվառված և համարակալված ծառ, ընդհանուր՝ 621.054 խտխմ ծավալով:

2023 թվականի նոյեմբերի 28-ին տրված Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ԲՓ N0206-23 Պետական փորձաքննական դրական եզրակացության հիման վրա իրականացվել է «Շամախյան» տեղամաս մասնաճյուղի թիվ 2 պահաբաժնով անցնող գազատարի ուղեգծում առկա ծառերի չափագրման աշխատանքներ, կազմվել է հաշվեգնահատման ցուցակ, հատատեղի անձնագիր, ՇՄ նախարարության կողմից համապատասխան թույլտվության արդյունքում կազմվել է անտառահատման տոմս և վերջինիս հիման վրա հաշվառված փայտանյութը տեղափոխվել է ԴԱՊ-ի վարչական շենքի տարածք՝ ներքին պահեստ:

2024 թվականի հոկտեմբերի 25-ից նոյեմբերի 29-ն ընկած ժամանակահատվածում քաղաքացիներին տրամադրվել են տեղեկանքներ ազգային պարկի տարածքներում առկա առանց կոճղ թափուկ փայտանյութի ինքնապատրաստման համար, որոնց հիման վրա իրացվել է 585.7 խմ վառելափայտ:

44-օրյա պատերազմի որոշ մասնակիցների, Արցախից տեղահանված, ինչպես նաև սոցիալապես անապահով ընտանիքներին տրամադրվել են թափուկ փայտանյութի օգտագործման անվճար՝ 45 տոմս, որոնց հիման վրա դուրս է բերվել 100.5 խմ ծավալով վառելիքայտ:

Իրականացվել է դեպի ջրաղբյուրներ տանող հակահրդեհային նշանակության ճանապարհների վերանորոգման աշխատանքներ «Գոշ» և «Հաղարծին» տեղամաս մասնաճյուղերում.

«Գոշ տեղամաս» մ/ճ 4-րդ պահ. թիվ 19 քառ. – 1000 մետր (Գոշի լճի ճանապարհ)

«Գոշ տեղամաս» մ/ճ 5-րդ պահ. թիվ 23 քառ. – 300 մետր

«Հաղարծին տեղամաս» մ/ճ 8-րդ պահ. 39 քառ – 250 մետր

«Հաղարծին տեղամաս» մ/ճ 11-րդ պահ. 35 քառ. – 500 մետր

«Հաղարծին տեղամաս» մ/ճ 14-րդ պահ. 49 քառ – 500 մետր

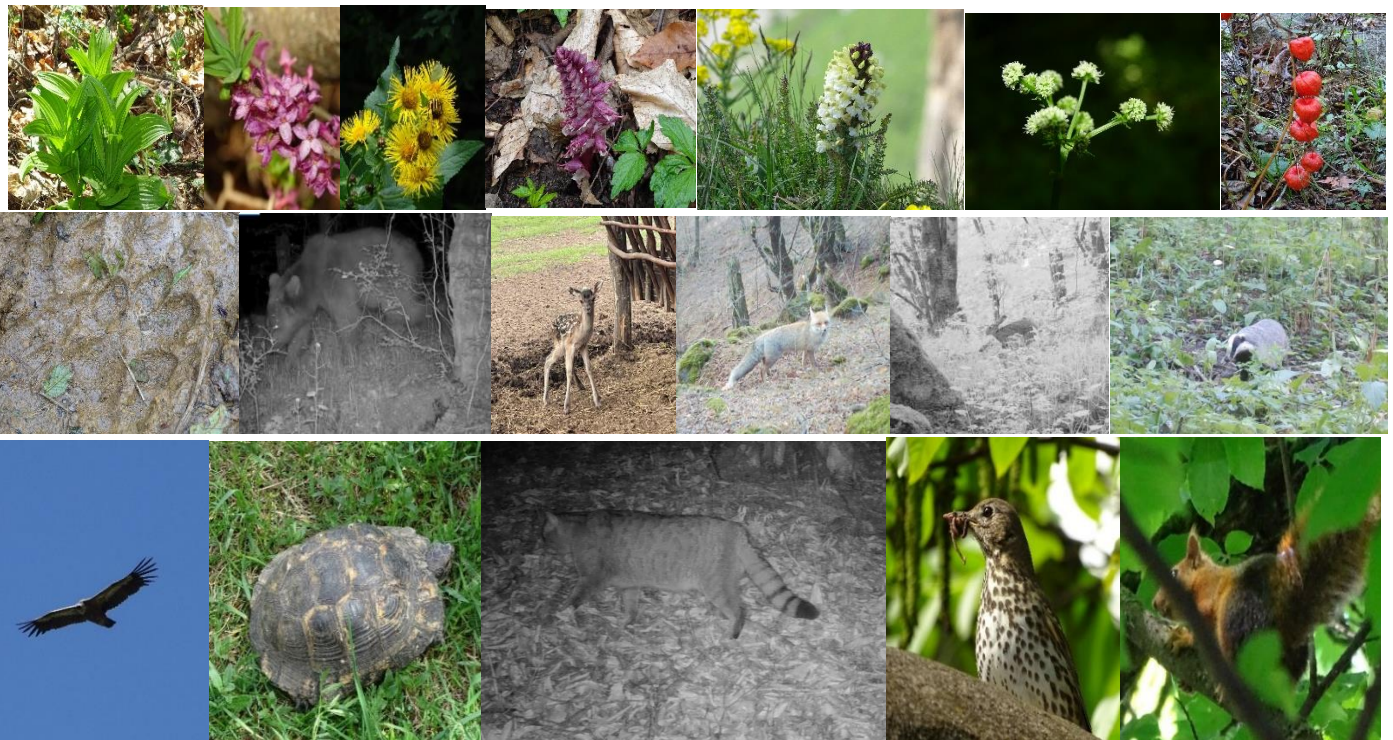

ԴԱՊ-ի կենսաբազմազանության բազայի տվյալների, շարունակական հավաքագրման / թարմացման աշխատանքներ

Կենսաբազմազանության տվյալների բազայում բույսերի տեսակային կազմի և դրանց աճելավայրերի գրանցման նպատակով 2024 թվականի ընթացքում հավաքագրվել են նյութեր: Բազայում կենդանիների վերաբերյալ տվյալները գրանցվել են տեղամաս - մասնաճյուղում կենդանիների հետքերի վերաբերյալ հավաքագրված տվյալների համաձայն:

Բազայում հաշվետու ժամանակահատվածում գրանցվել է 801 բուսատեսակ / որից՝ 206-ը 4-րդ եռամսյակում/, 78 սնկեր, 356 անուն կենդանի /որից՝ 81-ը 4-րդ եռամսյակում /, որոնք պատկանում են հետևյալ ընտանիքներին.

1. Երկկճղակավորների կարգ՝
 - Եղջերուների ընտանիք՝ այծյամ
 - Խոզերի ընտանիք՝ վարազ
2. Գիշատիչների կարգ՝
 - Արջերի ընտանիք՝ գորշ արջ
 - Շնագզիների ընտանիք՝ աղվես, գայլ, շնագայլ
 - Կատվազգիների ընտանիք՝ անտառային կատու
 - Կզաքիսազգիներ՝ աքիս, կզաքիս, գորշուկ
3. Նապաստականմանների ընտանիք՝ շեկ նապաստակ
4. Կրծողների կարգ՝ սկյուռ,

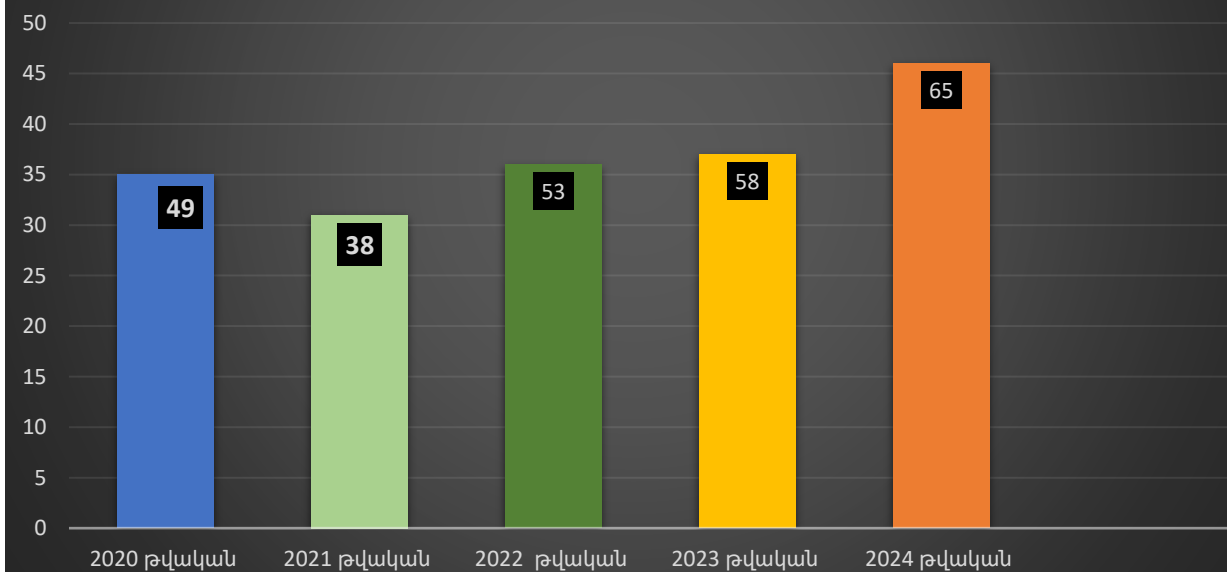
«Դիլիջան» ազգային պարկի գիշատիչների և երկկճղակավորների մոնիթորինգ՝ տեսակների ապրելավայրերի, թվաքանակի և միգրացիոն ուղիների վերաբերյալ

«Դիլիջան» ազգային պարկում գորշ արջի մոնիթորինգի իրականացման համար հավաքագրվել են նյութեր: 2024 թվականին ԴԱՊ-ի տարածքում ուսումնասիրությունների իրականացման նպատակով սահմանվել է դիտարկման ցանց, որը ներառում է մշտական և ժամանակավոր (սեզոնային) դիտակետեր, երթուղիներ՝ դիտարկումների, ստուգայցերի, երթուղային հետազոտությունների և ուսումնասիրությունների անցկացման համար:

2024 թվականի ընթացքում գրանցվել է արջերի թվով 65 առանձնյակ, որից 19-ը՝ 4-րդ եռամսյակի ընթացքում: Կատարվել է 2020-2024 թվականների ընթացքում գրանցված արջերի թվաքանակի վերլուծություն և կազմվել է համեմատական դիագրամ: Դիագրամի արդյունքային ցուցանիշներով երևում է, որ արջերի գրեթե նույն թվաքանակ գրանցվել է 2020, 2022 և 2023 թվականների ընթացքում: Ամենաշատ արջերի թվաքանակ գրանցվել է 2024 թվականին՝ 65, իսկ ամենաքիչ թվաքանակ գրանցվել է 2021 թվականին՝ 38 առանձնյակ: Կատարած դիտարկումների արդյունքում նկատվում է, որ տեսակի մոտ կերի խնդիր առկա չէ: Վերջին երկու տարիներին նկատվում է արջերի թվաքանակի կտրուկ բարձրացում և միաժամանակ արջերը նկատվում են առավել ցածր գոտիներում: Այս ժամանակահատվածում դեռևս արջեր նկատվում են՝ հատկապես արու առանձնյակներ, ինչն էլ վկայում է այն մասին, որ պայմանավորված տաք բնակլիմայական պայմաններով տեսակը ձմեռային քնի չի անցել: Հաշվետու ժամանակահատվածում վերծանվել են նաև ԴԱՊ-ի և NABU հայաստանյան մասնաճյուղի համագործակցության շրջանակներում ցանցային եղանակով տեղադրված ֆոտոթակարդների արդյունքները: NABU հայաստանյան մասնաճյուղի և ԴԱՊ-ի ֆոտոթակարդների տեղադրման և տվյալների վերծանման աշխատանքները կրում են շարունակական բնույթ:

2020-2024 թվականների ընթացքում Կովկասյան գորշ արջի / Ursus arctos / թվաքանակի համեմատական դիագրամ

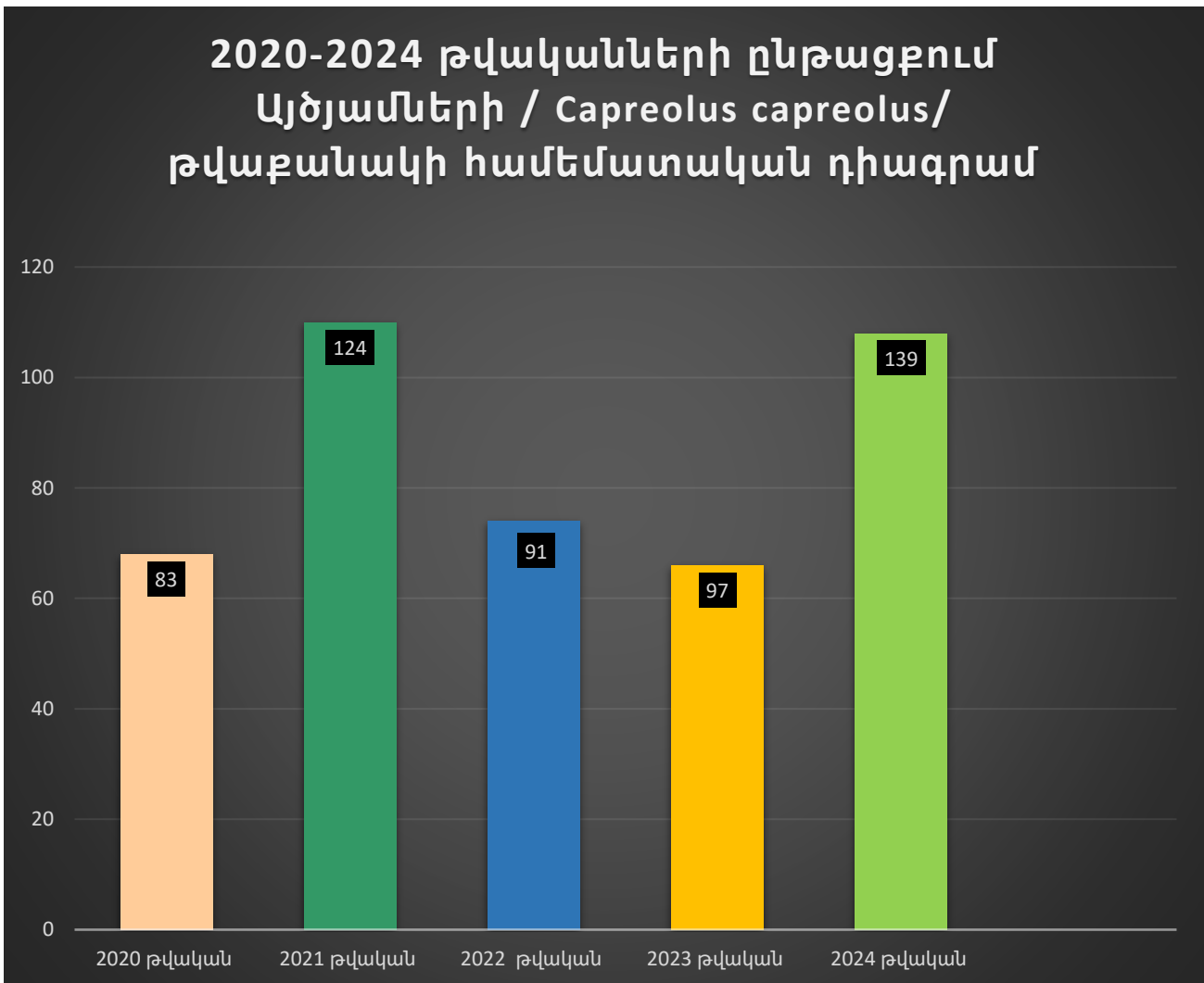

«Դիլիջան» ազգային պարկում եվրոպական այծյամների (*Capreolus capreolus*) գլխաքանակի ուսումնասիրության իրականացման համար հավաքագրվել են նյութեր, իրականացվում է տեսակի կետային և երթուղային ուսումնասիրություն, տեղադրվել են ֆոտոթակարդներ: Բազայում այծյամները գրանցվել են առկա կենսագործունեության հետքերի, նստատեղերի, մազահետքերի վերաբերյալ հավաքագրված տվյալների համաձայն: 2024 թվականի ընթացքում գրանցվել է ընդհանուր 139 առանձնյակ, որից 31-ը՝ 4-րդ եռամսյակի ընթացքում:

Կատարվել է 2020-2024 թվականների ընթացքում գրանցված այծյամների թվաքանակի վերլուծություն և կազմվել է համեմատական դիագրամ: Արդյունքային ցուցանիշներով երևում է, որ այծյամների քիչ թվաքանակ գրանցվել է 2019 թվականին: Առանձնյակների գրեթե նույն թվաքանակ գրանցվել է 2020, 2022 և 2023 թվականների

ընթացքում: Իսկ առանձնյակների ամենաշատ թվաքանակ գրանցվել է 2021 և 2024 թվականներին:

Ըստ մասնագիտական կանխատեսումների առանձնյակների թվային ցուցանիշների տատանումները կարող են պայմանավորված լինել եղանակային պայմաններով, կերի առկայությամբ կամ միգրացիոն ուղիների հանգամանքով: Նախկին ամիսների ընթացքում ԴԱՊ-ի և NABU հայաստանյան մասնաճյուղի կողմից տեղադրված ֆոտոթակարդների տվյալները վերլուծվել են և նյութերի հավաքագրումը կրում է շարունակական բնույթ:

«Դիլիջան» ազգային պարկի տարածքում, ՀՀ Բույսերի Կարմիր գրքում գրանցված հազվագյուտ և անհետացող բույսերի ուսումնասիրություն և մոնիթորինգ

2024 թվականի ընթացքում տեղեկատվություն է հավաքագրվել ԴԱՊ-ի, ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված խոլորձազգիների, հիրիկազգիների և շուշանազգիների տեսակային կազմի վերաբերյալ: Նյութեր են հավաքագրվել վերոնշյալ ընտանիքներին պատկանող բուսատեսակների հնարավոր աճելավայրերի, տեսակային առանձնահատկությունների, վեգետացիոն շրջանների վերաբերյալ: Հաշվետու ժամանակահատվածում մշտադիտարկման շրջանակներում անհրաժեշտ տվյալների հավաքագրման նպատակով բոլոր տեղամաս-մասնաճյուղերում կատարվել են ուսումնասիրություններ, տեղադրվել են ընդհանուր թվով 15 փորձահրապարակներ /3x3մ, 1x1մ, 10x1մ չափերի/, որոնցում տեսակների քանակական հաշվարկները կատարվել են 1x1մ չափերի A1, C1, A3 և C3 քառակուսիներում, իսկ կենտրոնական B2 քառակուսիում կատարվել է տեսակային հարստության հաշվարկ: Տեղադրված փորձահրապարակներում իրականացվել է երկրաբուսաբանական դիտարկումներ և թիրախային բուսատեսակների, էկոհամակարգերի վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում:

	A /1մ/	B / 1մ/	C /1մ/
1/1մ/			
2/1մ/			
3/1մ/			

Յուրաքանչյուր բուսատեսակի աճի և զարգացման բնորոշ ժամանակահատվածում տվյալ բուսատեսակից հավաքվել են հերբարիումային նմուշներ, ինչպես նաև դիտարկումներ են իրականացվել դրանց աճելավայրերի և պոպուլյացիաների ընդհանուր վիճակի վերաբերյալ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ուսումնասիրության շրջանակներում գրանցվել են «Դիլիջան ազգային պարկում աճող, Հայաստանի Կարմիր գրքում գրանցված հետևյալ տեսակները, որոնցից յուրաքանչյուրի համար տեղադրվել են կետային, տեղամասային փորձահրապարակներ /1x10 կամ 3x3/, ինչպես նաև կատարվել է թիրախային տեսակների, էկոհամակարգերի, կազմած համակեցությունների ուսումնասիրություն և տվյալների հավաքագրում:

Բացի վերոնշյալ 3 ընտանիքներից շրջայցերի ժամանակ գրանցվել են նաև այլ ընտանիքների պատկանող Կարմիր գրքային տեսակները՝

1. Պոպուլիկ Մարշալի (*Corydalis marschalliana*) (EN),
2. Պապլոր դժգույն (*Muscari pallens*) (EN),
3. Էպիպոգիում անտերև (*Epipogium aphyllum*) (EN),
4. Հողմածաղիկ գորտնուկային (*Anemone ranunculoides*) (EN),
5. Եզնակող Կոզր-Պոլյանսկու(*Bupleurum koso-poljanskyi*) (VU),
6. Կենի հատապտղային (*Taxus baccata*) (VU),
7. Ձնծաղիկ Միրզոևայի (*Merendera mirzoevae*) (NT),
8. Շուշան հայկական (*Lilium armenum*) (NT),
9. Կկվածաղիկ (*Coccyganthe flox-cuculi*) (CR)

«Դիլիջան» ազգային պարկի մերձալայան գոտիների էկոհամակարգերի ուսումնասիրություն և հերբարիումների պատրաստում

Հաշվետու ժամանակահատվածում իրականացվել է «Դիլիջան» ազգային պարկի մերձալայան գոտիների կենսաբազմազանության ուսումնասիրություն, տեսակային հարստության գնահատում, բուսատեսակների հերբարիումային նմուշների հավաքում և պատրաստում: Դիտայցեր են իրականացվել բոլոր տեղամաս-մասնաճյուղերում: Տեղադրվել են կետային, ժամանակավոր փորձահրապարակներ /1x10, 3x3/, կատարվել է բուսատեսակների, էկոհամակարգերի, համակեցությունների ուսումնասիրություն և տվյալների հավաքագրում:

Մերձալայան գոտիներում շարժական փորձահրապարակները տեղադրվել են 10x1 մ չափերի տրանսկետների տեսքով, որտեղ 1x1 մ չափերի 1,4,7,10 քառակուսիներում հաշվարկվել է բուսատեսակների տեսակային կազմը, ընդհանուր թիվը, տեսակների մոտ վեգետացիոն շրջանը, բույսերի խտությունը, ինչպես նաև ընդհանուր վիճակը: Իսկ 1x1 մ չափերի 2,5,9, քառակուսիներում՝ տեսակային հարստությունը:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Հաշվետու ժամանակահատվածում մերձալայան գոտիներում կատարված դիտարկումների համաձայն բուսականության ընդհանուր վիճակը գնահատվում է լավ՝ էկոհամակարգերը խաթարված չեն, բացակայում է անթրոպոգեն գործոնը, չկա աղտոտվածություն և պաշտպանված է: Դիտարկումների շրջանակներում 1 քառակուսում միջինում գրանցվել է 5-ից 13 բուսատեսակ, որը կազմված է տարբեր համակեցություններից: Հարուստ տեսակային կազմով առանձնանում են Գոշ և Դիլիջան տեղամաս-մասնաճյուղերը, որտեղ 1x1 մ չափերի, շարժական փորձահրապարակներում հաշվարկվում է միջինում 15-26 բույս, միջինում՝ 10-25 ընտանիքներ: Մերձալայան գոտիներում հիմնական համակեցությունները տարախոտային կազմված խառը համակեցություններն են: 1x10մ չափերի փորձահրապարակներում կախված տեղադիրքից և բույսերի աճելավայրի պայմաններից միջինում գրանցվում 7- 19 ընտանիքի պատկանող բուսատեսակներ: Պայմանավորված 2024 թվականի ընթացքում առատ տեղումներով և գերխոնավ կլիմայական պայմաններով մերձալայան բուսականության միջին բարձրությունը կազմում է 60-150սմ, զանգակների, Կղմուղների և այլ բուսատեսակների մոտ երբեմն 180սմ: Մերձալայան գոտուն բնորոշ բույսերի մոտ վեգետացիոն փուլերից՝ ծաղկման և սերմակալման փուլերը համեմատած անցած տարիների տեղի են ունեցել միջինում 7-15 օր ուշացմամբ:

Կատարված ուսումնասիրություններից ստորև ներկայացված է «Հաղարծին» տեղամաս-մասնաճյուղի 37 քառակուսում 1x10մ չափերի շարժական փորձահրապարակում գրանցված բույսերի տեսակային կազմը, որոնք կարող են փոփոխվել պայմանավորված տեղադիրքից:

1. Հացազգիներից՝ հանդիպում է Դողդողուն բարձր(*Briza media*), Սմբուլ (*Stipa*), Տատասկ դաշտային (*Cirsium arvense*), Լայնատերևուկ օրհնված (*Cnicus benedic* Բարակոտնուկ սանրանման (*Koeleria cristata*), Դաշտավլուկ մարգագետային (*Poa pratensis*), Դաշտավլուկ անտառային (*P. nemoralis*), Ոզնախոտ կծկավոր (*Dactylis glomerata*), Խմրախոտ բուրավետ (*Anthoxanthum odoratum*), Ոսկեվարսակ սիբիրյան (*Trisetum sibiricum*)
2. Ծնեբեկածաղկավորներից՝ Դակտիլորիզ Ուրվիլի- *Dactylorhiza urvillleana*,
3. Մեխակազգիներից՝ Սապնարմատ նրբագեղ- *Gypsophila elegans*
4. Գնարբուկազգիներից է Գնարբուկ խոշորաբաժակ (*Primula macrocalyx*), Տմնտաշ օղակավոր և սովորական - *Lysimachia verticillaris*, *Lysimachia vulgaris*
5. Բարդածաղկավորներից՝ Տերեփուկ դեղնամանուշակագույն (*Centaurea cheiranthifolia*), Սինձ 2 տեսակներով՝ *Tragopogon graminifolius* և *porrifolius*, Երկնափուփուկ գեղեցկագույն - *Aetheopappus pulcherrimus*, Պսեֆելիուս փամբակի- *Psephellus pambakensis*, Գրոսհեյմիա - *Grossheimia macrocephala*,
6. Խորդենազգիներ՝ Խորդենի աղավնային - *Geranium columbinum*, Խորդենի փայլուն- *Geranium iucidum*, Խորդենի փոքր - *Geranium pusillum*, Խորդենի արնակարմիր- *Geranium sanguine*
7. Կտավատածաղկազգիներ՝ Կտվատ (Վուշ) սրոհունդատերև - *Linum hypericifolium*
8. Բակլազգիներից (թիթեռնածաղկավորներ)՝ Կոռնգան ճառագայթավոր, Կոռնգան անդրկովկասյան - *Onobrychis radiata*, *Onobrychis transcaucasica*
9. Խլածաղկազգիներ՝ Բերենիկե բոգային - *veronica gentianoides*, Բերենիկե պարսկական- *Veronica persica*
10. Վարդազգիներ՝ Փրփրուկ թեղանման - *Filipendula ulmaria*
11. Կակաչազգիներից՝ Կակաչ խոշորակնգուղ (*Papaver macrostomum*),
12. Ակքանազգիներից՝ Քոսքունկ կովկասյան (*Scabiosa caucasica*), Զիվան հսկայական (*Cephalaria gigantea*),
13. Գորտնուկազգիներից՝ Հողմածաղիկ գծավոր (*Anemone fasciculata*), Զղկի գորտնուկային (*Trollius ranunculinus*), ընծախոտ արևելյան (*Aconitum orientale*),
14. Շուշանազգիներից՝ Շուշան հայկական (*Lilium armenum*), Թրաշուշան Կոչիի (*Gladiolus kotschyanus*),
15. Զանգակազգիներից՝ զանգակ խմբված (*Campanula glomerata*),
16. Շրթնածաղկազգիներից՝ Թթվիճ խոշորածաղիկ (*Betonica macrantha*),
17. Հովանոցազգիներից՝ Անիսոն եռաբաժան (*Pimpinella tripartita*),
18. Կաղամբազգիներից՝ Զազախոտ գեղեցիկ (*Erysimum pulchellum*),
19. Սրոհունդազգիներ՝ Սրոհունդ խոցված- *Hypericum perforatum*,
20. Խուլեղինջազգիներ՝ Եղեսպակ օղակաձև- *Salvia verticillata*

Հավաքագրված տեղեկատվությունը գրանցվել է կենսաբազմազանության բազայի բույսերի բաժնում: Մերձալպյան գոտիներից հավաքվել է 30 բուսատեսակի հերբարիումային նմուշ: Մերձալպյան գոտիների ընդհանուր տեսակային կազմի, քանակական ցուցանիշների, արեալների ընդհանուր վիճակի մասին վերջնական տեղեկատվությունը կարող է ներկայացվել առնվազն 3 տարվա շարունակական ուսումնասիրությունների արդյունքում:

Թեյերի և թուրմերի համար բուսատեսակների հավաքում և փաթեթավորում

2024 թվականի ընթացքում դիտայցերի, շրջայցերի ժամանակ բոլոր տեղամաս – մասնաճյուղերից ըստ բույսերի օգտագործման ճիշտ ժամանակահատվածի հավաքվել, տեսակավորվել, չորացվել և փաթեթավորվել են թեյերի, թուրմերի պատրաստման

համար օգտագործվող՝ տարբեր հատկություններ ունեցող բուսատեսակներ: Հավաքվել և փաթեթավորվել է 5 անուն բուսատեսակից ընդհանուր թվով 120 փաթեթ:

Հավաքված բուսատեսակներն են՝

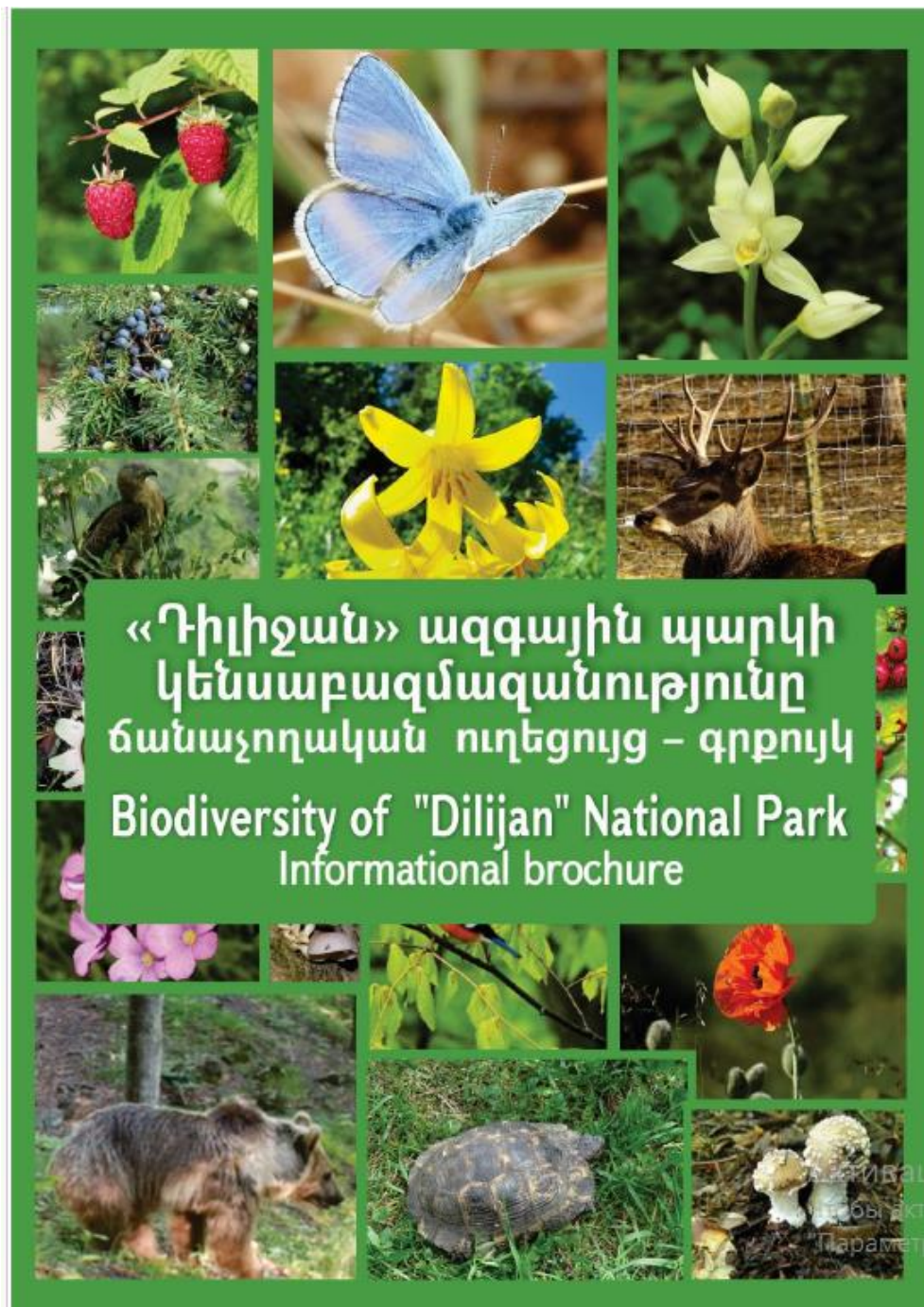
1. Mentha longifolia – Դաղձ երկարատերև
2. Thymus collinus – Ուրց բլրակային
3. Origanum Vulgare-Խնկածաղիկ սովորական
4. Tilia cordata- Լորենի սրտաձև
5. Hypericum perforatum - Սրիհունդ խոցված

«Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանության վերաբերյալ ճանաչողական ուղեցույցի տպագրում

Հաշվետու ժամանակահատվածում «Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանության վերաբերյալ ճանաչողական ուղեցույց-գրքույկի տպագրման համար հավաքագրվել են նյութեր, կատարվել են շրջայցեր, լուսանկարվել են բույսեր, կենդանիներ և սնկատեսակներ: Տեղեկատվություն է հավաքագրվել բուսական աշխարհի, /հիմնական անտառկազմող, վայրի պտղատու, կարմիր գրքային ծառատեսակներ, պտուղ-հատապտուղներ, դեղաբույսեր, ուտելի, ներկ, ատու և ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակներ/, կենդանական

աշխարհի / անողնաշարավորներ, ողնաշարավորներ, կարմիր գրքային տեսակներ/ և սնկերի ,վերաբերյալ: Գրքույկ-ուղեցույցը իրենից ներկայացնում է գիտաճանաչողական նյութ, որը նախատեսվում է օգտագործել կոնֆերանսների, հանդիպումների, դասընթացների, միջոցառումների ժամանակ, ինչպես նաև զբոսաշրջիկներին տեղեկատվության տրամադրման նպատակով: Մշակված նյութերի հիման վրա տպագրվել է 100 հատ տպաքանակով երկլեզու /հայերեն, անգլերեն/ «Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը խորագրով ուղեցույց:

Հավելյալ աշխատանքներ

Թանթրվենի / Sambucus / բուսատեսակի գեներատիվ օրգաններից կենսաբանորեն ակտիվ նյութերի ստացման և համեմատման ուսումնասիրություն

ՎՊՀ և ԴԱՊ համագործակցության շրջանակներում, «Դիլիջան» ազգային պարկում 3-րդ տարին շարունակ իրականացվում է թանթրվենի սև /Sambucus nigra/ և թանթրվենի խոտային /Sambucus ebulus/ բուսատեսակների գեներատիվ օրգաններից կենսաբանորեն ակտիվ նյութերի ստացման և համեմատման ուսումնասիրություն: Բոլոր տեղամաս մասնաճյուղերից հավաքվել են թանթրվենու ծաղկաբույլեր, ծաղիկներ, պտուղներ և արմատ: ՎՊՀ Բնական գիտությունների ֆակուլտետում լաբորատոր պայմաններում թանթրվենու բուսահումքից ստացվել է բնական ներկեր, թեյերի, թուրմերի պատրաստման համար հումք, ինչպես նաև թանթրվենու ծաղիկներից հյութ, որը կարող է օգտագործվել բուսաբուժության նպատակով: Ընդհանուր աշխատանքն իրականացվել է 3 տարվա կտրվածքով, որի վերջնարդյունքները ներկայացվել են 2024թ 1-ին կիսամյակի ընթացքում:

«Դիլիջան» ազգային պարկի միջատների մոնիտորինգի

2024թվականի ընթացքում Կովկասի բնության հիմնադրամի (Caucasus Nature Fund) կողմից ֆինանսավորվող Հայաստանի բնության հատուկ պահպանվող տարածքների կենսաբազմազանության մշտադիտարկման (մոնիտորինգի) CNF/2024/GA-AM-03 ծրագրով նախատեսված աշխատանքների շրջանակներում, Կենդանաբանության և Հիդրոէկոլոգիայի գիտական կենտրոն, ՀՀ ԳԱԱ Միջատաբանության և բնահողի լաբորատորիայի մասնագետների կողմից կատարվել են գիտարշավներ դեպի «Դիլիջան» Ազգային պարկ՝ պարկի միջատների մոնիտորինգի նպատակով: Մայիսից հոկտեմբեր ընկած ժամանակահատվածում կատարվել է 7 գիտարշավ: Գիտարշավների ընթացքում իրականացվել է երթուղային (տրանսեկտային) եղանակով ցերեկային թիթեռների հաշվառում: Բացի այդ, հողային բզեզների հաշվառման համար տեղադրվել են հողային

(Բարբերի) թակարդներ պարկի մի շարք տեղամասերում, որոնցից նյութը հանվում էր ամսեկան մեկ անգամ: Նյութը տեղափոխվել է լաբորատորիա և այժմ գտնվում է մշակման, տեսակորոշման և վերլուծության փուլում: Վերջնարդյունքները կներկայացվեն հաջորդ տարվա ընթացքում:

Հայկական լեռնաշխարհի էնդեմիկ և վտանգված կուսածին ժայռային մողեսների վերաբերյալ ուսուցողական ցուցանակների տեղադրում

«Դիլիջան» ազգային պարկի տարածքում ԵՊՀ Կենսաբանության ֆակուլտետի կենդանաբանության ամբիոնի աշխատակիցների հետ համատեղ, «The Rufford Foundation "Conservation of the Endangered Endemic Partenogenetic Lizard in Armenia, 36638» ծրագրի շրջանակներում, Հայկական լեռնաշխարհի էնդեմիկ և վտանգված կուսածին ժայռային մողեսների վերաբերյալ, տեղադրվել են 3 ուսուցողական և ճանաչողական ցուցանակներ:

«Դիլիջան» ազգային պարկի էկոհամակարգերի ուսումնասիրություն

«Դիլիջան» ազգային պարկ ՊՈԱԿ-ի գիտության, մշտադիտարկման և զբոսաշրջության բաժնի աշխատակիցները՝ ՀՀ ԳԱԱ Ա. Թախտաջյանի անվան բուսաբանության ինստիտուտի գիտական խմբի հետ իրականացրել են ազգային պարկի էկոհամակարգերի և Կարմիր գրքային տեսակների ուսումնասիրություններ: Տեղամաս-մասնաճյուղերում ուսումնասիրության համար անհրաժեշտ թիրախային հատվածներում տեղադրվել են փորձահրապարակներ, կատարվել են ուսումնասիրություններ, տվյալների հավաքագրում, որոնք կրում են շարունակական բնույթ:

«Հայաստանի բնության հատուկ պահպանվող տարածքներում բույսերի բազմազանության մոնիթորինգ» հնգամյա ծրագրի շրջանակներում, 2024 թվականի օգոստոսի 1-6-ն ընկած ժամանակահատվածում՝ ԴԱՊ-ի գիտական բաժնի աշխատակիցների ուղեկցությամբ, ՀՀ ԳԱԱ Ա. Թախտաջյանի անվան բուսաբանության ինստիտուտի գիտական խումբը «Դիլիջան» ազգային պարկում իրականացրել են բուսական կենսաբազմազանության մշտադիտարկում, որի շրջանակներում տարբեր փորձահրապարակներ են տեղադրվել էկոհամակարգերի ուսումնասիրման և ինվազիվ, էքսպանսիվ բուսատեսակների աճելավայրերի բացահայտման նպատակով:

«Դիլիջան» ազգային պարկի «Կովկասյան ազնվացեղ եղջերուի բազմազան կենտրոն»-ի վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում

Դիտայցեր են իրականացվել «Կովկասյան ազնվացեղ եղջերուների բազմազան կենտրոն»՝ եղջերուների մոտ կենսաֆիզոլոգիական փոփոխությունների, արտաքին կառուցվածքի (մազածածկույթի փոփոխության, եղջյուրների փոխարինման), ինչպես նաև վերարտադրության վերաբերյալ տվյալների հավաքագրման նպատակով: 2024 թվականի ընթացքում կենտրոնում ծվել է 11 ձագորից 1-ը անկել է: 2024 թվականի ընթացքում եղջերուների կենտրոնում գրանցվել է եղջերուների 5 առանձնյակի անկում:

Սույն թվականի սեպտեմբերի 13-ին, բնություն է բաց թողնվել «Ազնվացեղ եղջերուի վերաբնակեցումը Հայաստանում» ծրագրի շրջանակներում «Դիլիջան» ազգային պարկում բուծված եղջերուների երկրորդ խումբը (10 առանձնյակ): Բաց թողնված առանձնյակների տեղաշարժը գրանցվել է հիմնականում ազգային պարկի տարածքում:

Բույսերի աճի և զարգացման ֆենոլոգիական փուլերի դիտարկում և տվյալների հավաքագրում

Շրջայցերի ընթացքում իրականացվել է ծառաբույսերի աճի և զարգացման ֆենոլոգիական փուլերի, աճելավայրերի դիտարկման աշխատանքներ: Գրանցամատյանում գրանցվում է ամիս ամսաթիվը, օրվա ջերմաստիճանը, օրվա բնութագիրը և տվյալ սեզոնին բնորոշ բուսատեսակների, կենդանատեսակների, ինչպես նաև սեզոնային երևույթների վերաբերյալ տվյալներ: Ֆենոլոգիական ուսումնասիրություններ կատարելիս բույսերի համար գրանցվում են զարգացման սեզոնային փուլերը, բողբոջի ուռչում և տերևակալում, ծաղկում (սկիզբը և ավարտը), պտուղների և սերմերի հասունացում, տերևների աշնանային գունավորում, տերևաթափ:

Հիմնական անտառկազմող և վայրի մրգատու ծառաբույսերի զարգացման սեզոնային՝ ֆենոլոգիական փուլերի դիտարկման տվյալներ 2024 թվական

№	Բույսի անվանումը	Բողբոջներ		Տերևակալում		Ծաղիկ		Պտղի		Կենսաֆենոլոգիա	
								Սերմերի հասունացում			Տերևաթափ
		Բողբոջատուցում	Բողբոջաբաց	Սկիզբ	Ավարտ	Սկիզբ	Ավարտ	Հասունացում	Սկիզբ	Ավարտ	Ընդհանուր շրջան
1	Հոնի	01± 7/03	10± 7/03	21± 7/04	17± 7/05	06± 7/04	18 ± 7/04	22± 7/09	10± 7/10	22 ± 7/10	236± 7 օր
2	Բոխի	21± 7/04	05 ± 7/05	15 ± 7/04	28± 7/05	13 ± 7/05	22 ± 7/05	25 ± 7/09	15± 7/10	10± 7/11	255 ± 7 օր
3	Հաճարենի	28 ± 7/03	20 ± 7/04	08 ± 7/05	13 ± 7/05	12± 7/05	29 ± 7/05	20 ± 7/10	23 ± 7/10	15± 7/11	233 ± 7 օր
4	Սալոր	16 ± 7/03	23 ± 7/03	15 ± 7/ 04	28 ± 7/04	05± 7/04	19± 7/04	15± 7/09	10 ± 7/10	5± 7/11	234 ± 7 օր
5	Կաղնի	25± 7/03	15 ± 7/05	08 ± 7/05	20 ± /05	01± 7/06	22 ± 7/06	10± 7/10	20± 7/10	22± 7/11	242 ± 7 օր
6	Տանձենի	04 ± 7/04	12 ± 7/04	21 ± 7/04	07 ± /04	13 ± 7/05	23± 7/05	14± 7/10	12± 7/10	16± 7/11	226 ± 7 օր
7	Խնձորենի	24± 7/03	06± 7/04	18 ± 7/04	30 ± /04	05 ± 7/05	16 ± 7/05	10 ± 7/10	22± 7/10	08± 7/11	230 ± 7 օր
8	Ընկուզենի	04± 7 /04	22 ± 7/04	22 ± 7/05	03±7/06	13± 7/04	21 ± 7/04	15 ± 7/10	20± 7/10	13± 7/11	225 ± 7 օր

«Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի և Գերմանիայի բնության պահպանության միության (NABU Armenia) միջև համագործակցություն

«Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի, Գերմանիայի բնության պահպանության միության (NABU Armenia) հայաստանյան մասնաճյուղի և Շրջակա միջավայրի նախարարության համագործակցության շրջանակներում 2-րդ տարի շարունակ իրականացվում է կենսաբազմազանության /ձկնաբանական, թռչնաբանական և բուսաբանական/ ուսումնասիրություններ և դաշտային աշխատանքներ, որոնց վերաբերյալ մասնագետների կողմից կտրամադրեն հաշվետվություններ:

Ջերմոցի շահագործում

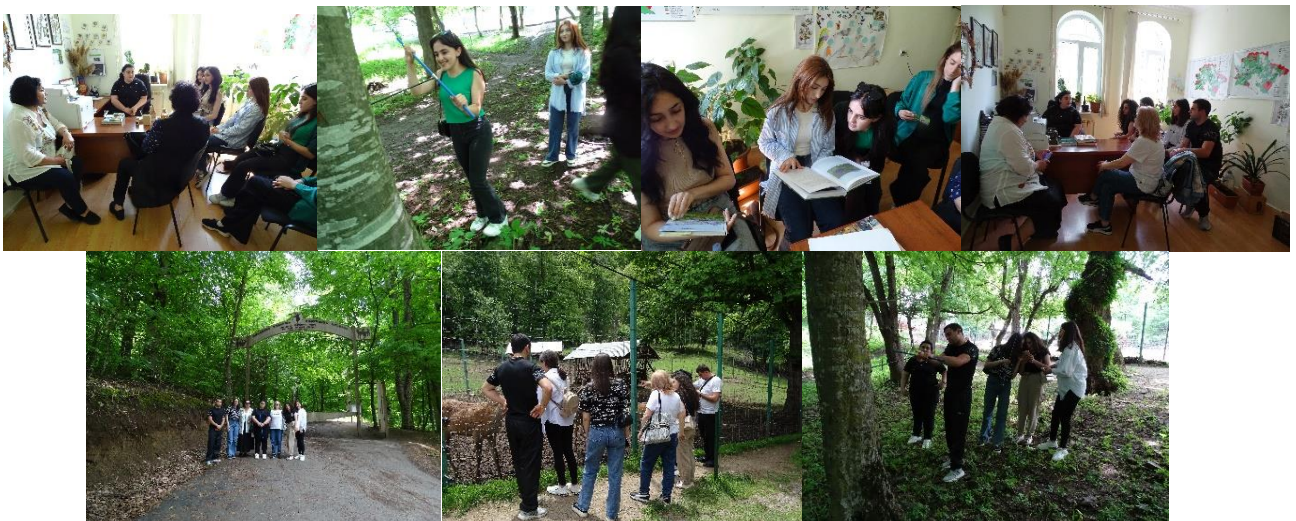
2024 թվականի հունիսին «Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի ջերմոցում ցանվել և մշակվել է ճակնդեղի, գազարի սերմեր: Մշակաբույսերն արդեն հասունացած են և պիտանի են եղջերուների կերակրման համար: Նախատեսվում է առանձին փաթեթավորմամբ մշակաբույսերը վաճառել եղջերուների կենտրոնում կենդանիների կերակրման նպատակով, որից էլ կստացվի հավելյալ եկամուտ՝ սեփական պրոդուկտից:

Ուսումնական պրակտիկա «Դիլիջան» ազգային պարկում

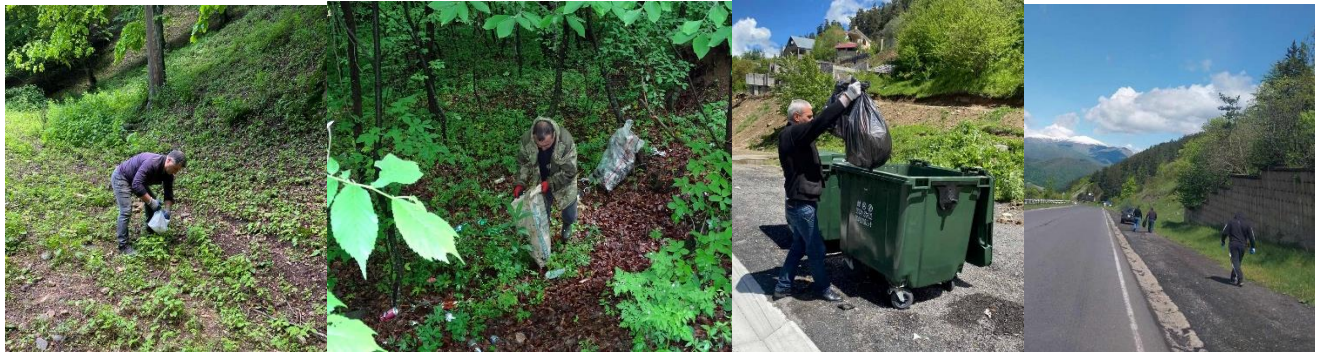
«Դիլիջան» ազգային պարկի և Վանաձորի պետական համալսարանի միջև համագործակցության շրջանակներում ազգային պարկում ուսումնական պրակտիկա է անցկացվել ՎՊՀ-ի Բնական գիտությունների ֆակուլտետի «Կենսաբանություն» մասնագիտության մագիստրատուրայի 1-ին և բակալավրի 2-րդ կուրսերի ուսանողների համար:

Պրակտիկայի ուսումնական մասում ուսանողները ծանոթացել են ազգային պարկի կենսաբազմազանությանը, գործունեությանը, ինվազիվ, կարմիր գրքային տեսակներին, հերբարիումային նմուշներին, ծառերի տարիքաչափի կիրառմանն ու ֆոտոթակարդների ձևերին: Պրակտիկայի դաշտային մասում ուսանողների համար շրջայց է իրականացվել «Կովկասյան ազնվացեղ եղջերուի բազմացման կենտրոն»-ում, որտեղ ծանոթացել են կենտրոնի գործունեությանը և նպատակներին: Ուսանողների կողմից հավաքվել են բուսատեսակների նմուշներ, որոնցից հետագայում կպատրաստվեն հերբարիումներ:

Շրջակա միջավայրի մաքրման աշխատանքներ «Դիլիջան» ազգային պարկում

«Դիլիջան» ազգային պարկ ՊՈԱԿ-ի աշխատակիցների կողմից իրականացվել է շրջակա միջավայրի մաքրման աշխատանքներ Պարզ լիճ, Հաղարծին վանական համալիր, Զուխտակ, Աղավնավանք վանքեր տանող ճանապարհներին, ոլորաններում ինչպես նաև Գոշ լճի և կազմակերպության վարչական շենքի հարակից տարածքներում: Միջոցառման ավարտին, Դիլիջանի համայնքապետարանի աջակցությամբ, հավաքված աղբը մեքենաների միջոցով տեղափոխվել է դրա համար նախատեսված վայրեր:

«Դիլիջան» ազգային պարկ ՊՈԱԿ-ի աշխատակիցների կողմից ազգային պարկի «Կովկասյան ազնվացեղ եղջերուների բազմացման կենտրոն»-ի հարակից տարածքում իրականացվել են մաքրման աշխատանքներ:

«Հայաստանի կենսաբազմազանության 10-ամյա համակարգված մշտադիտարկման ծրագրի» շրջանակներում դասընթաց

«Դիլիջան» ազգային պարկ ՊՈԱԿ-ի գիտական բաժնի աշխատակիցները սույն թվականի օգոստոսի 29-ին մասնակցել են «Հայաստանի կենսաբազմազանության 10-ամյա համակարգված մշտադիտարկման ծրագրի» շրջանակներում կազմակերպված, «Դիլիջան»

ազգային պարկում թռչունների ցուցիչ տեսակների մոնիտորինգի մոդելի ներդրման վերաբերյալ, «ԲրդԼինքս Հայաստան» ՀԿ-ի ղեկավար, թռչնաբան Կարեն Աղաբաբյանի կողմից կազմակերպված դասընթացին, որի նպատակն էր հետազայում մոնիտորինգի շրջանակներում ներգրավել նաև կազմակերպության աշխատակիցներին:

Էկոլոգիական, ճանաչողական, դասընթաց – սեմինարների, արշավների իրականացում ուսումնական հաստատությունների սաների, էկոխմբակների, արշավային խմբերի համար

Խաչարձանի միջնակարգ դպրոց / մասնակիցների թիվը 29 /

Բնապահպանական կրթության, շրջակա միջավայրի մասին գիտելիքների ձեռքբերման, բնապահպանական գործունեության հմտությունների և ընդհանուր բնապահպանական մշակույթի ձևավորման նպատակով «Դիլիջան» ազգային պարկի գիտության, մշտադիտարկման և զբոսաշրջության բաժնի աշխատակիցներն այցելել են Դիլիջան համայնքի Խաչարձանի միջնակարգ դպրոց: Աշխատակիցներն աշակերտներին ներկայացրել են «Դիլիջան» ազգային պարկի մասին բուսական և կենդանական աշխարհի, շրջակա միջավայրի մաքրության խնդրի, ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքերի, էկոտուրիզմի զարգացման հնարավորությունների, բնության պահպանության վերաբերյալ ընդհանուր տեղեկություններ: Տնօրինության և համապատասխան մասնագետների հետ քննարկվել է հետագա համագործակցության վերաբերյալ մի շարք հարցեր:

Դիլիջանի թիվ 2 հիմնական դպրոց / 48 մասնակից /

Վայրի բնության /մարտի 3/ համաշխարհային օրվան ընդառաջ՝ գիտական բաժնի աշխատակիցները, Դիլիջանի թիվ 2 հիմնական դպրոցի 9-րդ դասարանների աշակերտների համար կազմակերպել և ներկայացրել են ինտերակտիվ, բնապահպանական, էկոլոթական դասընթաց սեմինարներ՝ հազեցած գիտելիքների ստուգման խաղերով, որի շրջանակներում ներկայացվել են հետևյալ թեմաներով սահապատկերներ.

«Վայրի բնության ապագան մեր ձեռքերում է»

ԴԱԴ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, զարգացման ուղղությունները, ինչպես նաև աշակերտները ծանոթացել են վրանների և քնապարկերի օգտագործման ձևերին: Գիտելիքների ամրապնդման նպատակով հարց ու պատասխանի միջոցով քննարկվել են աշակերտներին հետաքրքրող հարցերը:

Հովքի միջնակարգ դպրոց / մասնակիցների թիվը 27 /

«Դիլիջան» ազգային պարկի գիտական բաժնի աշխատակիցներն այցելել են Հովքի միջնակարգ դպրոց: Այցելության ժամանակ, մասնագիտական կողմնորոշում առարկայի

շրջանակներում, 6-9-րդ դասարանների աշակերտների համար իրականացվել է բաց և քննարկվող ձևաչափով դասընթաց և ներկայացվել են հետևյալ թեմաները.

- «Բնապահպանական կրթությունը, նպատակներն ու խնդիրները: Բնապահպան՝ 21-րդ դարի մասնագիտություն»

- «ԴԱՊ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, ուղեկցորդը, որպես պահանջված մասնագետ»

Գիտելիքների ամրապնդման նպատակով հարց ու պատասխանի միջոցով քննարկվել են աշակերտներին հետաքրքրող հարցերը:

*Բնապահպանական կրթությունը,
նպատակներն ու խնդիրները:
Բնապահպան
21-րդ դարի մասնագիտություն*

© 2014 Microsoft Windows
իմիջի արտադրության իրավունքներն ունի
"Գեոտուր"ը

Գոշի հիմնական դպրոց / մասնակիցների թիվը 20 /

Գոշի հիմնական դպրոց այցելության շրջանակներում 5-9-րդ դասարանների աշակերտների համար գիտական բաժնի աշխատակիցների կողմից կազմակերպվել և ներկայացվել են ինտերակտիվ, բնապահպանական, էկոկրթական դասընթաց-սեմինարներ, հազեցած գիտելիքների ստուգման խաղերով, որի շրջանակներում ներկայացվել են հետևյալ թեմաներով սահապատկերներ.

- «Վայրի բնության ապագան մեր ձեռքերում է»

- ԴԱՊ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, զարգացման ուղղությունները, ինչպես նաև աշակերտները ծանոթացել են վրանների և քնապարկերի օգտագործման ձևերին: Հետագա համագործակցության, դասընթացների և արշավների կազմակերպման նպատակով տնօրինության հետ ձեռք է բերվել համաձայնություն:

Թեղուտի միջնակարգ դպրոց / մասնակիցների թիվը 51/

Էկոլոթական ծրագրերի իրականացման շրջանակներում «Դիլիջան» ազգային պարկ ՊՈԱԿ-ի գիտական բաժնի աշխատակիցների կողմից Թեղուտի միջնակարգ դպրոցի 7-րդ դասարանի աշակերտների համար անց է կացվել ինտերակտիվ դասընթաց-սեմինար՝ գիտելիքների ստուգման և ազատ քննարկումների ձևաչափի շրջանակներում, հետևյալ թեմաներով՝

- «Վայրի բնության ապագան մեր ձեռքերում է»
- «Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, կարմիր գրքային տեսակները, դրանց պահպանության և պաշտպանության անհրաժեշտությունը:
- «Մարդ – բնություն փոխհարաբերություն»

Գոշի միջնակարգ դպրոց / մասնակիցների թիվը 5 /

Գիտական բաժնի աշխատակիցների կողմից Գոշի միջնակարգ դպրոցի 5-րդ դասարանների աշակերտների համար Բնություն առարկայի, բույսերի բաժնի վերաբերյալ թեմայի շրջանակներում իրականացվել է «Ես ճանաչում եմ իմ համայնքում աճող բուսատեսակները» թեմայով դասընթաց, որի շրջանակներում աշակերտներին ներկայացվել է Գոշ համայնքի հարակից տարածքում աճող բուսատեսակները՝ մասնավորապես ներկայացվել է Կարմիր գրքային տեսակները, դեղաբույսերը, ուտելի, համեմունքային և ներկատու բուսատեսակները: Խոսվել է դրանց կարևորության, ինչպես նաև բնության բարիքներից ճիշտ օգտվելու մասին:

Դիլիջանի Վ.Անանյանի անվան միջնակարգ դպրոց / մասնակիցների թիվը 23/

«Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի գիտության բաժնի աշխատակիցները Դիլիջանի Վ.Անանյանի անվան միջնակարգ դպրոցի 7-րդ դասարանի աշակերտների համար անց են կացրել ինտերակտիվ դասընթաց-քննարկում հետևյալ թեմաներով.

- «Անտառների դերն ու նշանակությունը»
- «Ծառահատումների հետևանքները»
- «Զուրը կյանք է»

Դասընթաց-քննարկման շրջանակներում սահապատկերների միջոցով ներկայացվել է մարդ-բնություն փոխհարաբերության, անտառների պահպանության, ինչպես նաև անտառների պահպանության գործում մարդու դերի և կարևորության վերաբերյալ:

Հարց ու պատասխանի միջոցով ամփոփվել է դասընթացի նյութը: Դասընթացի վերջում աշակերտների համար կազմակերպվել է տեսողական հիշողությունը զարգացնող, էկոլոգիական խաղեր, ներկայացված նյութն ամրապնդելու նպատակով:

Աղավնավանքի միջնակարգ դպրոց / մասնակիցների թիվը 31/

Բնապահպանական գիտելիքի օրվան նվիրված «Դիլիջան» ազգային պարկի աշխատակիցներն Աղավնավանքի միջնակարգ դպրոցի 6-11-րդ դասարանների աշակերտների համար իրականացրել են էկոլոգիական, ճանաչողական, ինտերակտիվ դասընթաց-սեմինար հետևյալ թեմաներով՝

1.«Բնապահպան՝ 21-րդ դարի մասնագիտություն», «Բնապահպանական կրթությունը, նպատակներն ու խնդիրները»

2. «Դիլիջան» ազգային պարկի կարմիր գրքային տեսակները»

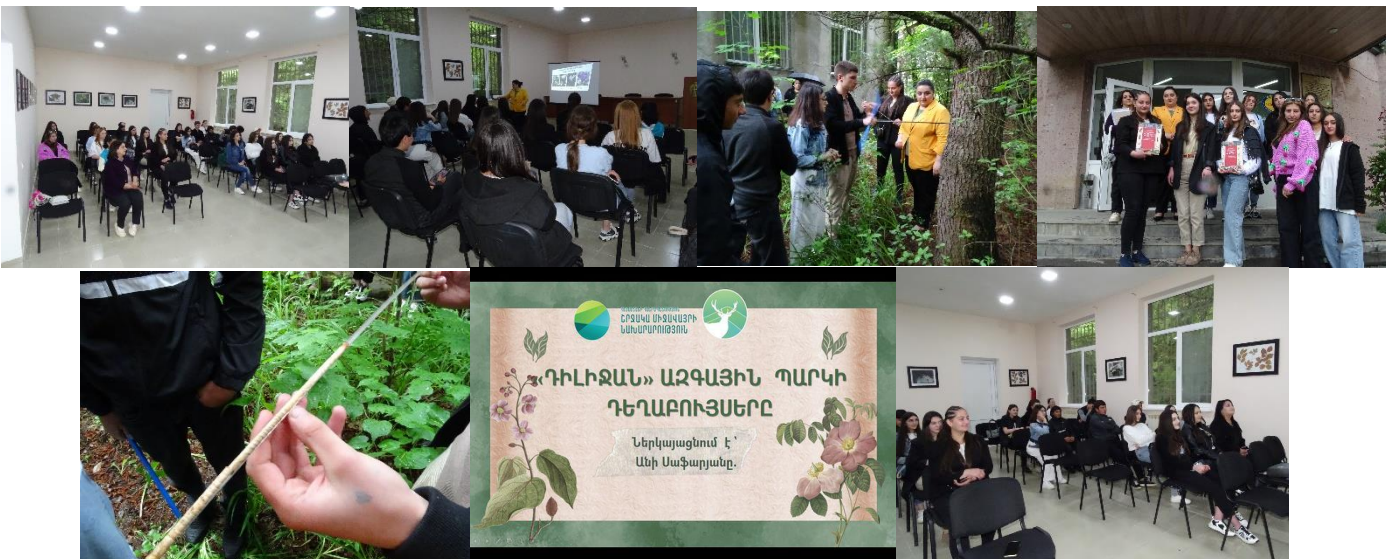
Հարց ու պատասխանի միջոցով ամփոփվել է դասընթացի նյութը: Դասընթացի վերջում աշակերտների համար կազմակերպվել է տեսողական հիշողությունը զարգացնող, էկոլոգիական խաղեր:

Գավառի պեպրական բժշկական քոլեջ / մասնակիցների թիվը 43/

«Դիլիջան» ազգային պարկ են այցելել «Գավառի պետական բժշկական քոլեջ»-ի բուժքույրական, բուժական կոսմետոլոգիայի, ատամնատեխնիկական գործ 1-3 -րդ կուրսերի ուսանողները:

Հանդիպման շրջանակներում ազգային պարկի աշխատակիցների կողմից ներկայացվել է «Դիլիջան» ազգային պարկի աշխարհագրական դիրքը, պատմությունը, ջրագրությունը, լանդշաֆտները և էկոհամակարգերը, կառուցվածքը, կենսաբազմազանությունը, ՀՀ Բույսերի և Կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված տեսակները, դեղաբույսերը, ծանոթացել են բույսերի հերբարիումային նմուշներին, դրանց պատրաստման կանոնների հետ: Նեղ մասնագիտական դասընթաց է ներկայացվել «Դիլիջան» ազգային պարկի դեղաբույսերը թեմայով: Ուսանողները սովորել են ֆոտոթակարդների և տարիքաչափի կիրառման ձևերը: Հարց ու պատասխանի միջոցով ամփոփվել է դասընթացի նյութը:

Դիլիջանի թիվ 6 հիմնական դպրոց / մասնակիցների թիվը 46/

Գիտական բաժնի աշխատակիցների կողմից, Դիլիջանի թիվ 6 հիմնական դպրոցի 6-9-րդ դասարանների աշակերտների համար կազմակերպվել է ինտերակտիվ սեմինար-քննարկում, «Էկոլոգիությունը և նրա կարևորությունը», «Կարմիր գրքային տեսակները» թեմաներով: Քննարկման հիմնական նպատակն աշակերտներից յուրաքանչյուրի մոտ աշխարհաճանաչողության բարձր մակարդակի ձևավորումն է, այդ թվում կարևորելով շրջակա միջավայրի, բնության ճանաչումը և նրա կարևորությունը մարդու կենսակերպում:

Արշավ- այցելություններ

Գոշի հիմնական դպրոցի 5-9-րդ դասարանների աշակերտներ

/ մասնակիցների թիվը 41/

Կենսաբազմազանության միջազգային օրվան նվիրված միջոցառումների շրջանակներում Գոշի հիմնական դպրոցի 5-9-րդ դասարանների աշակերտներն այցելել են եղջերուների կենտրոն: Հանդիպման շրջանակներում ներկայացվել է ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, ծանոթացել են եղջերուներին, կենտրոնի գործունեությանը: Ինչպես նաև ներկայացվել է ԴԱՊ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, զարգացման ուղղությունները, աշակերտները ծանոթացել են վրանների և քնապարկերի օգտագործման ձևերին:

Դիլիջան խոշորացված համայնքում գործող «Հուլիսի կամուրջ» ՀԿ-ի սաներ
/ մասնակիցների թիվը 18/

Դիլիջան խոշորացված համայնքում գործող «Հուլիսի կամուրջ» ՀԿ-ի սաներն այցելել են եղջերուների կենտրոն: Ներկայացվել է ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, ծանոթացել են եղջերուներին, դրանց տեսակային առանձնահատկություններին, կենտրոնի գործունեությանը և նպատակին:

«ABC» Մանկական Չարգացման և Ժամանցի կենտրոնի սաներ
/ մասնակիցների թիվը ` 52/

«ABC մանկական զարգացման և ժամանցի կենտրոն»-ի հետ համագործակցության շրջանակներում կենտրոնի նախադպրոցական և ամառային, օտարերկրացի խմբակների 3-ից 14 տարեկան սաների համար կազմակերպվել է այցելություն եղջերուների կենտրոն: Սաների տարիքային առանձնահատկությունները հաշվի առնելով, ներկայացվել է կենտրոնի գործունեության նպատակը, եղջերուների առանձնահատկությունները, ինչպես նաև կազմակերպվել է ժամանցային, բնապահպանական թեմաներով ուսուցողական խաղեր: Սաներին ժամանակ է տրամադրվել իրենց պատկերացմամբ ներկայացնել եղջերուներին՝ նկարների տեսքով:

Դիլիջանի Թումո ստեղծարար տեխնոլոգիաների կենտրոնի ճամբարականներ

/ մասնակիցների թիվը 28/

«Դիլիջան» ազգային պարկ են այցելել Դիլիջանի Թումո ստեղծարար տեխնոլոգիաների կենտրոնի սաները: Հանդիպման շրջանակներում ազգային պարկի գիտական բաժնի աշխատակիցների կողմից ներկայացվել է.

- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկը և գործունեությունը
- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքային տեսակները:

Ճամբարականներն դասընթացի ավարտից հետո այցելել են «Կովկասյան ազնվացեղ եղջերուների բազմացման կենտրոն»:

Հաղարծնի միջնակարգ դպրոցի 5-6-րդ դասարանների աշակերտներ */ մասնակիցների թիվը 118/*

«Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի գիտության բաժնի աշխատակիցներն այսօր Հաղարծնի միջնակարգ դպրոցի 5-6-րդ դասարանների աշակերտների համար, Կենդանիների պաշտպանության համաշխարհային օրվան /Հոկտեմբերի 4/ ընդառաջ իրականացրել են դասընթաց-քննարկում հետևյալ թեմաներով՝

- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկին բնորոշ վայրի կենդանիները, կարմիր գրքային տեսակները և դրանց պահպանության կարևորությունը
- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկում արշավների ընթացքում վայրի կենդանիներին չվնասելու կանոնները

Դիլիջան համայնքի Խաչարծանի միջնակարգ դպրոց / մասնակիցների թիվը 16/

Հանրակրթական դպրոցներում մասնագիտական կողմնորոշման խմբակի աշակերտների համար իրականացվել է ինտերակտիվ դասընթաց-քննարկում հետևյալ թեմաներով՝

- ✓ Բնապահպանական կրթությունը, նպատակներն ու խնդիրները
- ✓ Բնապահպան՝ 21-րդ դարի մասնագիտություն
- ✓ Էկոտուրիզմ, ուղեկցորդը, որպես պահանջված մասնագիտություն

Հանդիպման ավարտին մասնակիցների հետ գիտելիքների ամրապնդման նպատակով իրականացվել է հիշողության և բնապահպանական խաղեր, հնչեցվել են հարցեր, որոնց աշակերտների կողմից տրվել են սպառիչ պատասխաններ:

Դիլիջանի Ավագ դպրոց / մասնակիցների թիվը 19/

«Դիլիջան» ազգային պարկի այցելուների կենտրոնն են այցելել Դիլիջանի Ավագ դպրոցի 11-ի 3-րդ դասարանի սաները: Աշակերտների համար իրականացվել է ինտերակտիվ դասընթաց-քննարկում հետևյալ թեմաներով՝

- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկի բուսականությունը
- ✓ Կարմիր գրքային տեսակները, դեղաբույսերը, ուտելի բուսատեսակներն ու ներկանյութերը

Վ. Բյուսովի անվան պետական համալսարանի ուսանողներ

/ մասնակիցների թիվ 5/

Վ. Բյուսովի անվան պետական համալսարանի Հանրային հաղորդակցության և սերվիսի ֆակուլտետի Զբոսաշրջության և Հյուրընկալության կառավարում մասնագիտացմամբ մագիստրատուրայի 2-րդ կուրսի ուսանողները դասախոս Մ. Նալբանդյանի նախաձեռնությամբ այցելել են ազգային պարկի այցելուների կենտրոն:

Հյուրընկալության շրջանակներում ուսանողների համար գիտական բաժնի աշխատակիցների կողմից անց է կացվել դասընթաց-քննարկում հետևյալ թեմաներով՝

- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկի էկոտուրիստական հնարավորությունները
- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքային տեսակները:

Դասընթացի ավարտին հարց ու պատասխանի միջոցով քննարկում տեղի ունեցավ «Դիլիջան» ազգային պարկում զբոսաշրջության զարգացման հնարավորությունների և հեռանկարների վերաբերյալ:

Դիլիջանի թիվ 4 դպրոց / մասնակիցների թիվ 22/

«Դիլիջան» ազգային պարկի այցելուների կենտրոնում հյուրընկալվել են Դիլիջանի թիվ 4 հիմնական դպրոցի 9-րդ դասարանի աշակերտները: Կենսաբանություն առարկայից նախագծային աշխատանքի իրականացման շրջանակներում աշակերտները ծանոթացել են ազգային պարկի կենսաբազմազանությանը, տարբեր նշանակություն և կիրառություն ունեցող բուսատեսակներին, դրանց տեսակային կազմին:

Աշակերտները նախագծային աշխատանքի իրականացման շրջանակներում ազգային պարկի այցելուների կենտրոնի հարակից տարածքից, հավաքել են մշտադալար ծառաբույսերից նմուշներ՝ լաբորատոր պայմաններում դրանցից եթերայուղերի ստացման նպատակով: Նմուշներից եթերայուղերի ստացման փորձարարական աշխատանքներն աշակերտները շարունակել են դպրոցի լաբորատոր պայմաններում:

Դիլիջանի թիվ 4 դպրոցի էկոխմբակ /մասնակիցների թիվ 20/

«Դիլիջան» ազգային պարկի այցելուների կենտրոնում հյուրընկալվել են Դիլիջանի թիվ 4 հիմնական դպրոցի էկոխմբակի սաները, ղեկավար Ա. Զուրաբյանի գլխավորությամբ: Խմբակի գործունեության ուղղորդման և հետագա համագործակցության նպատակով սաների համար կազմակերպվել է սեմինար, բաց քննարկում հետևյալ թեմաներով.

- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկի գործունեությունն ու նպատակը,
- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքային տեսակները,
- ✓ «Դիլիջան» ազգային պարկի էկոտուրիստական հնարավորությունները

Հովքի միջնակարգ դպրոց /մասնակիցների թիվ 21/

«Դիլիջան» ազգային պարկի գիտական բաժնի աշխատակիցներն այցելել են Հովքի միջնակարգ դպրոց: Մասնագիտական կողմնորոշում առարկայի շրջանակներում 7-9-րդ դասարանների աշակերտների համար իրականացվել է դասընթաց և ներկայացվել են հետևյալ թեմաները.

- ✓ «Էկոկրթության կարևորությունը, նպատակներն ու խնդիրները: Մարդը՝ որպես Բնապահպան »
- ✓ «ԴԱՊ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, ուղեկցորդը, որպես պահանջված մասնագետ»

«Դիլիջան» ԱՊ ՊՈԱԿ-ի, գիտական բաժնի, 2024 թվականի ընթացքում բնակչության էկոլոգիական կրթությանն ու դաստիարակությանն ուղղված դասընթացներ, արշավներ

Եռամսյակ		Դասընթացի թեման	Կրթական հաստատություն	Մասնակիցների թիվ	
2024 թվական	I եռամսյակ	1	«Բնապահպան՝ 21-րդ դարի մասնագիտություն» «Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը «ՀՀ բույսերի և կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակները» «Դիլիջան» ազգային պարկի էկոտուրիստական հնարավորությունները, հետագա զարգացման ուղղությունները	Խաչարձանի միջնակարգ դպրոց / 6-ից 9-րդ դասարաններ/	29
		2	«Վայրի բնության ապագան մեր ձեռքերում է» ԴԱՊ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, զարգացման ուղղությունները	Դիլիջանի թիվ 2 հիմնական դպրոց /9-րդ դասարաններ/	48
		3	«Բնապահպանական կրթությունը, նպատակներն ու խնդիրները: Բնապահպան՝ 21-րդ դարի մասնագիտություն» «ԴԱՊ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, ուղեկցորդը, որպես պահանջված մասնագետ»	Հովքի միջնակարգ դպրոց / 6-9-րդ դասարաններ/	27
		4	«Բնապահպան՝ 21-րդ դարի մասնագիտություն» «Վայրի բնության ապագան մեր ձեռքերում է» ԴԱՊ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, զարգացման ուղղությունները	Գոշի հիմնական դպրոց /5-9-րդ դասարաններ/	20
		5	«Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը «ՀՀ բույսերի և կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակները»	Թեղուրի միջնակարգ դպրոց / 7-8-րդ դասարաններ/	51
		6	«Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը «Ես ճանաչում եմ իմ համայնքում աճող բուսատեսակները»	Գոշի միջնակարգ դպրոց /5-րդ դասարան/	5
		7	«Անտառների դերն ու նշանակությունը» «Ծառահատումների հետևանքները» «Զուրը կյանք է»	Դիլիջանի Վ.Անանյանի անվան միջնակարգ դպրոց / 7-դասարան/	23
	II եռամսյակ	8	«Բնապահպան՝ 21-րդ դարի մասնագիտություն», «Բնապահպանական կրթությունը, նպատակներն ու խնդիրները» «Դիլիջան» ազգային պարկի կարմիր գրքային տեսակները»	Աղավնավանքի միջնակարգ դպրոց /6-11-րդ դասարանների /	31

		9	«Դիլիջան» ազգային պարկի աշխարհագրական դիրքը, պատմությունը, ջրագրությունը, լանդշաֆտները և էկոհամակարգերը, կառուցվածքը, կենսաբազմազանությունը, ՀՀ Բույսերի և Կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված տեսակները, դեղաբույսերը:	Գավառի պետական բժշկական քոլեջ / 1-3-րդ կուրսի ուսանողներ/	43
		10	«Էկոկրթությունը և նրա կարևորությունը», «Կարմիր գրքային տեսակները» թեմաներով	Դիլիջանի թիվ 6 հիմնական դպրոց / 6-9-րդ դասարանների աշակերտներ /	46
		11	Հանդիպման շրջանակներում ներկայացվել է ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, եղջերուների, կենտրոնի գործունեությունը: Ինչպես նաև ներկայացվել է ԴԱՊ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, զարգացման ուղղությունները, աշակերտները ծանոթացել են վրանների և քնապարկերի օգտագործման ձևերին:	Գոշի հիմնական դպրոցի /5-9-րդ դասարանների աշակերտներ/	41
		12	Ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, ծանոթացել են եղջերուներին, կենտրոնի գործունեությանը:	«Հուլիսի կամուրջ» ՀԿ-ի սաներ / 6-14 տարեկան/	18
		13	Սաների տարիքային առանձնահատկությունները հաշվի առնելով ներկայացվել է կենտրոնի գործունեության նպատակը, եղջերուների առանձնահատկությունները, ինչպես նաև կազմակերպվել է ժամանցային, բնապահպանական թեմաներով ուսուցողական խաղեր:	« ABC» Մանկ. Ջարգ. և Ժամանցի կենտրոնի սաներ / 3-14 տարեկան /	52
	III եռմսյակ	14	«Դիլիջան» ազգային պարկը և գործունեությունը «Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքային տեսակները:	Թումո սպեղծարար փեխնոլոգիաների կենտրոնի ճամբարականներ	30
		15	Կենդանիների պաշտպանության համաշխարհային օրվան /Հոկտեմբերի 4/ ընդառաջ իրականացրել են դասընթաց-քննարկում հետևյալ թեմաներով՝ «Դիլիջան» ազգային պարկին բնորոշ վայրի կենդանիները, կարմիր գրքային տեսակները և դրանց պահպանության կարևորությունը «Դիլիջան» ազգային պարկում արշավների ընթացքում վայրի կենդանիներին չվնասելու կանոնները:	Հաղարծնի միջնակարգ դպրոցի /5-6-րդ դասարանների աշակերտներ/	118
	IV եռմսյակ	16	Բնապահպանական կրթությունը, նպատակներն ու խնդիրները Բնապահպան՝ 21-րդ դարի մասնագիտություն էկոտուրիզմ, ուղեկցողը, որպես պահանջված մասնագիտություն	Դիլիջան համայնքի Խաչարծանի միջնակարգ դպրոց 8-րդ դասարան	16
		17	«Դիլիջան» ազգային պարկի բուսականությունը Կարմիր գրքային տեսակները, դեղաբույսերը, ուտելի բուսատեսակներն ու ներկանյութերը	Դիլիջանի ավագ դպրոց 11-րդ դասարան	19
		18	«Դիլիջան» ազգային պարկի էկոտուրիստական հնարավորությունները «Դիլիջան» ազգային պարկի	Վ. Բրյուսովի անվան պետական համալսարանի	5

		կենսաբազմազանությունը, ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքային տեսակները:	<i>ուսանողներ</i>	
19		Աշակերտները նախագծային աշխատանքի իրականացման շրջանակներում ազգային պարկի այցելուների կենտրոնի հարակից տարածքից, հավաքել են մշտադալար ծառաբույսերից նմուշներ՝ լաբորատոր պայմաններում դրանցից եթերայուղերի ստացման նպատակով: Նմուշներից եթերայուղերի ստացման փորձարարական աշխատանքներն աշակերտները շարունակել են դպրոցի լաբորատոր պայմաններում:	<i>Դիլիջանի թիվ 4 դպրոցի 9-րդ դասարան</i>	23
20		«Դիլիջան» ազգային պարկի գործունեությունն ու նպատակը, «Դիլիջան» ազգային պարկի կենսաբազմազանությունը, ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքային տեսակները, «Դիլիջան» ազգային պարկի էկոտուրիստական հնարավորությունները	<i>Դիլիջանի թիվ 4 դպրոցի էկոխմբակ</i>	20
21		«Էկոլոթթության կարևորությունը, նպատակներն ու խնդիրները: Մարդը՝ որպես Բնապահպան » «ԴԱՊ-ի էկոտուրիստական հնարավորությունները, ուղեկցորդը, որպես պահանջված մասնագետ»	<i>Հովքի միջնակարգ դպրոց 7-9 դասարաններ</i>	21
Մասնակիցների ընդհանուր թիվը			686, որից 104-ը 4-րդ եռամսյակի ընթացքում	

ԴԱՊ-ի առավել ակտիվ ռեկրացիոն գոտիների և էկոերթուղիների առկա իրավիճակի գնահատում, մոնիթորինգ

Հաշվետու ժամանակահատվածում «Դիլիջան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի էկոտուրիստական երթուղիների առկա վիճակի գնահատման նպատակով իրականացվել են շրջայց-դիտայցեր Վանականի, Բնության ուխտի, Ապակեքարի, 3 գագաթների, Բյուրեղյա, Պանորամա, Թաքնված ջրվեժի, Շշնջացող ջրվեժի, Միջնադարյան վանքերի, Պարզ լճի շրջանաձև, Կենու պուրակի, Կարասի ջրվեժի քայլարշավային արահետներում: Պարբերաբար շրջայցերի ժամանակ ուշադրություն է դարձվել արահետների սանիտարական վիճակին, կահավորանքին, ուղղորդիչ նշանների և տեղեկատվական ցուցանակների առկայությանը: Իրականացվել են գույքագրման աշխատանքներ: Հետագա շրջայցերի և ուսումնասիրությունների ընթացքում առկա խնդիրներին կտրվեն համապատասխան լուծումներ և կիրականացվեն վերանորոգման ու բարելավման աշխատանքներ:

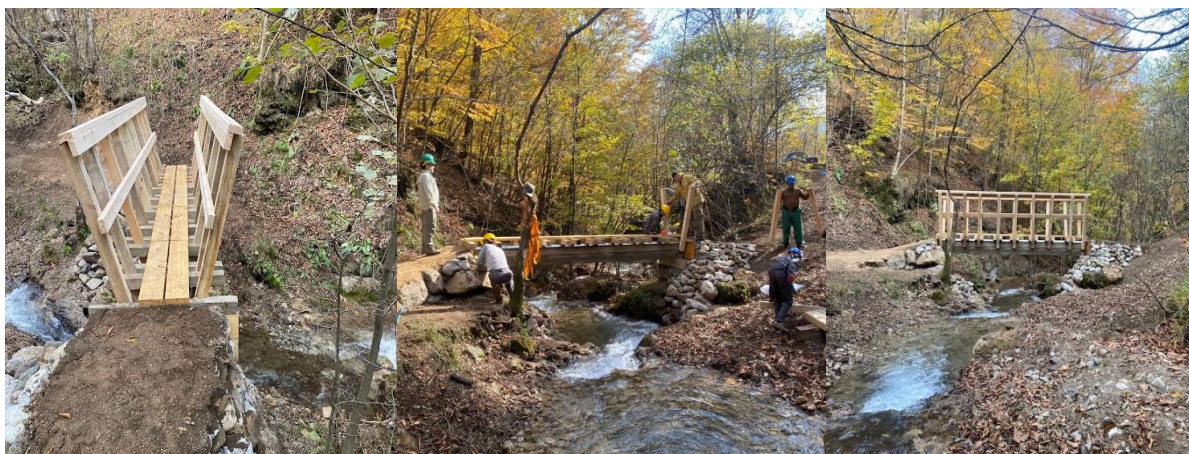

Հուշագրեր ունեցող և այլ շահագրգիռ կազմակերպությունների հետ շարունակական համագործակցություն

Արահետներ փոփոխության համար ՀԿ-ի հետ համագործակցության շրջանակներում 2024 թվականի ընթացքում սպասարկվել են Դիլիջան-Պարզ լիճ, Պարզ լիճ Գոշականք, Գոշականք-Գոշի լիճ-Խաչարձան, Կենու պուրակի Թաքնված ջրվեժի, Շշնջացող ջրվեժի, Ապակեքարի արահետները: Թաքնված ջրվեժի արահետը սպասարկվել է ամբողջովին, վերանորոգվել է կամուրջը և իրականացվել է գծանշման աշխատանքներ: «Ակսեսիբլ Արմենիա»-ի հետ մեկ տեղ սպասարկվել է նաև Պարզ լճի շրջանաձև արահետը, որը հարմարեցված է հաշմանդամություն ունեցող անձանց կարիքներին: «Ազգային արահետ»-ի ծրագրի շրջանակներում սպասարկվել են նաև

Տրանսկովկասյան արահետի որոշ հատվածներ: Սպասարկման ընթացքում թարմացվել են բոլոր ուղղորդող գծանշումները՝ հին ցուցանակները փոխարինվել են նորերով: ԴԱՊ-ի 25 էկոերթուղիներից՝ Արահետներ փոփոխության համար ՀԿ-ի հետ համագործակցության շրջանակներում 2024 թվականին սպասարկվել են 25 արահետ, որից 16-ում իրականացվել է վերանորոգման, գծանշման աշխատանքներ, իսկ 9-ում՝ սանիտարական մաքրման աշխատանքներ:

2024 թվականին Դիլիջան ազգային պարկում՝ Հաղարծին վանքից Դինաց լեռ տանող քայլարշավային արահետի վրա, կառուցվել է նոր դիզայնով կամուրջ, գետանցումը առավել հեշտ և անվտանգ դարձնելու նպատակով:

Հանգստի ձևերի մոնիթորինգ, տվյալների բազայի թարմացում

2024 թվականի դեկտեմբերի 12-ի դրությամբ այցելուների կենտրոն են այցելել 819 այցելու, որից 58-ը՝ 4-րդ եռամսյակի ընթացքում: Այցելուները ստացել են

համապարփակ տեղեկատվություն և խորհրդատվություն ԴԱՊ-ի արահետների և էկոտորիստական հնարավորությունների վերաբերյալ:

Հ/Հ	Օր/ամիս/տարի	Այցելուների թիվը	Այցելուների երկիրը	Այցելուների սեռը		Այցելուների տարիքը /մոտավոր/	Այցելության վայրը
				արական	իգական		
1	31.01.2024	5	Հայաստան	2	3	30-40, 6-8, 12	Միջնադարյան վանքերի արահետ
2	27.02.2024	4	Հայաստան	1	3	20-25	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
3	29.02.2024	1	Գերմանիա	1		33	Շնչացող ջրվեժ
4	13.03.2024	4	Ռուսաստան	2	2	30-35, 10-12	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
5	13.03.2024	1	ԱՄՆ	1		40	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
6	27.03.2024	4	Ռուսաստան	2	2	20-30	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
7	29.03.2024	2	Հունաստան	1	1	27-30	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
8	29.03.2024	22	Հայաստան			18-22, 36	Ապակեբարի արահետ
9	04.04.2024	2	Գերմանիա	2		20-25	Թաթնված ջրվեժի արահետ
10	04.04.2024	1	Ռուսաստան	1		27	Շնչացող ջրվեժ
11	04.04.2024	1	Հայաստան		1	20-25	Անտառի արքայի արահետ
12	08.04.2024	1	Ռուսաստան		1	55-60	Միջնադարյան վանքերի արահետ
13	10.04.2024	4	Ռուսաստան	2	2	20-30, 15	Թաթնված ջրվեժի արահետ
14	10.04.2024	5	Ռուսաստան	1	4	35-40, 6-12	Թաթնված ջրվեժի արահետ
15	11.04.2024	1	Ռուսաստան	1		60	ԴԱՊ
16	12.04.2024	2	Ռուսաստան	1	1	27-29	Վանականի արահետ
17	12.04.2024	7	Հնդկաստան	2	5	20-30	Միջնադարյան վանքերի արահետ
18	12.04.2024	6	Ռուսաստան	4	2	25-35, 12-15	Բյուրեղյա արահետ
19	13.04.2024	17	Հայաստան			30-35, 13-16	Ապակեբարի արահետ
20	15.04.2024	2	Հնդկաստան	1	1	30-40	Շնչացող ջրվեժ
21	17.04.2024	5	Հայաստան	2	3	30-35, 10-15	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
22	18.04.2024	19	Հայաստան			16-18, 30-35	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
23	19.04.2024	23	Ռուսաստան			30-40	Բյուրեղյա արահետ
24	19.04.2024	4	Ռուսաստան	2	2	20-25	Բյուրեղյա արահետ
25	19.04.2024	2	Ռուսաստան	2		20-25	Վանականի արահետ
26	19.04.2024	7	Հայաստան	2	5	30, 28 15-18	Վանականի արահետ
27	21.04.2024	4	Ռուսաստան	1	3	28-30, 8-12	Թաթնված ջրվեժի արահետ
28	21.04.2024	6	Գերմանիա	3	3	30-40, 15-18	Թաթնված ջրվեժի արահետ
29	21.04.2024	6	Ռուսաստան	6		20-30	Թաթնված ջրվեժի արահետ
30	21.04.2024	4	Հայաստան	4		20-28	Թաթնված ջրվեժի արահետ
31	21.04.2024	2	Ռուսաստան		2	28-30	Թաթնված ջրվեժի արահետ
32	22.04.2024	8	Հայաստան	4	4	40 30-35 15	Թաթնված ջրվեժի արահետ
33	22.04.2024	2	Հայաստան	1	1	25-30	Շնչացող ջրվեժ
34	22.04.2024	2	Ռուսաստան	1	1	26-28	Վանականի արահետ
35	22.04.2024	1	Ռուսաստան	1		60	ԴԱՊ
36	25.04.2024	2	Ռուսաստան	1	1	30	Շնչացող ջրվեժ
37	25.04.2024	6	Ռուսաստան	4	2	20-30	Միջնադարյան վանքերի արահետ
38	25.04.2024	2	Անգլիա	1	1	50-60	Վանականի արահետ
39	26.04.2024	2	Ռուսաստան	1	1	30	Շնչացող ջրվեժ
40	28.04.2024	26	Հայաստան			20-30	Ապակեբարի արահետ
41	28.04.2024	12	Հայաստան			20-30 10-15	Շնչացող ջրվեժ
42	29.04.2024	2	Հայաստան	1	1	20-25	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
43	29.04.2024	6	Ռուսաստան	3	3	20-35	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
44	29.04.2024	5	Հայաստան	3	2	35-40 15-17	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
45	30.04.2024	1	Ռուսաստան		1	45	Շնչացող ջրվեժ
46	06.05.2024	8	Հայաստան	5	3	30-40 12	Թաթնված ջրվեժի արահետ
47	10.05.2024	6	Վրաստան	4	2	30-50	ԴԱՊ
48	10.05.2024	1	Ռուսաստան	1		20	Շնչացող ջրվեժ
49	15.05.2024	1	Ռուսաստան		1	21	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
50	20.05.2024	2	Անգլիա	1	1	30-35	Թաթնված ջրվեժի արահետ
51	20.05.2024	3	Ռուսաստան	2	1	20-30	Շնչացող ջրվեժ
52	20.05.2024	1	Հայաստան	1		40	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
53	21.05.2024	18	Հայաստան	9	9	18-35	Տրանսկովկասյան արահետ
54	21.05.2024	1	Ռուսաստան	1		61	Թաթնված ջրվեժի արահետ
55	23.05.2024	5	Ռուսաստան	1	4	5, 15-17 30-35	Թաթնված ջրվեժի արահետ
56	23.05.2024	12	Վրաստան	4	8	20-30	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
57	23.05.2024	2	Հունաստան	1	1	27	Միջնադարյան վանքերի արահետ
58	24.05.2024	7	Հայաստան	2	5	30-35 13-14	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
59	27.05.2024	3	Ռուսաստան	3		18-25	Շնչացող ջրվեժ
60	27.05.2024	29	Վրաստան			18-40	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
61	28.05.2024	2	Ռուսաստան	2		20	Վանականի արահետ
62	29.05.2024	5	Հայաստան	2	3	25-31	Միջնադարյան վանքերի արահետ

63	30.05.2024	14	Ռուսաստան	8	6	20-35	Երկնքի հայելու արահետ
64	30.05.2024	1	Ռուսաստան	1		21	Շշնջացող ջրվեժ
65	31.05.2024	6	Հայաստան	6			Թաթնված ջրվեժի արահետ
66	03.06.2024	8	Հայաստան	8		20-35	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
67	04.06.2024	2	Հայաստան	1	1	34, 29	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
68	05.06.2024	19	Ռուսաստան			25-35	Բյուրեղյա արահետ
69	07.06.2024	7	Հայաստան	3	4	20-30	Միջնադարյան վանքերի արահետ
70	07.06.2024	1	Ռուսաստան	1		26	Շշնջացող ջրվեժ
71	10.06.2024	30	Հայաստան			15-17 20-30	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
72	10.06.2024	3	Հնդկաստան	1		24	Բյուրեղյա արահետ
73	10.06.2024	9	Իսպանիա, Հայաստան	3	6	30 40-45	Թաթնված ջրվեժի արահետ
74	11.06.2024	1	Ռուսաստան	1		42	Ապակեքարի արահետ
75	12.06.2024	2	Ռուսաստան	1	1	30	Երկնքի հայելու արահետ
76	12.06.2024	2	Հայաստան	1	1	31, 34	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
77	12.06.2024	20	Հնդկաստան	11	9	18-35	Միջնադարյան վանքերի արահետ
78	14.06.2024	3	Ռուսաստան	2	1	19-24	Վանականի արահետ
79	17.06.2024	7	Իրան	2	5	25-30	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
80	17.06.2024	11	Հայաստան	4	7	7, 18 30-40	Թաթնված ջրվեժի արահետ
81	18.06.2024	5	Հայաստան	1	4	20-30	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
82	19.06.2024	23	Ռուսաստան, Հայաստան			20-35	Ապակեքարի արահետ
83	19.06.2024	3	Ռուսաստան	3		18-26	Միջնադարյան վանքերի արահետ
84	19.06.2024	1	Հայաստան		1	28	Անտառի արքայի արահետ
85	19.06.2024	1	Ռուսաստան	1		31	Երկնքի հայելու արահետ
86	20.06.2024	6	Հնդկաստան	3	3	18-27	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
87	24.06.2024	2	Ռուսաստան	1	1	30	Շշնջացող ջրվեժ
88	25.06.2024	22	Հայաստան			17-22	Միջնադարյան վանքերի արահետ
89	25.06.2024	1	Գերմանիա	1		59	Միջնադարյան վանքերի արահետ
90	25.06.2024	3	Հայաստան	1	2	20-25	Միջնադարյան վանքերի արահետ
91	28.06.2024	3	Հայաստան	2	1	30 10-12	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
92	01.07.2024	2	Ռուսաստան	1	1	25-28	Անտառի արքայի արահետ
93	01.07.2024	11	Ռուսաստան	6	5	20-35 8-15	Երկնքի հայելու արահետ
94	04.07.2024	1	Ռուսիայ	1		30	Անտառի արքայի արահետ
95	04.07.2024	3	Ռուսաստան	3		50-60	Վանականի արահետ
96	09.07.2024	2	Չինաստան, Ռուսաստան	1	1	40	Շշնջացող ջրվեժ
97	12.07.2024	2	Չեխիա	1	1	30-35	Թաթնված ջրվեժի արահետ
98	12.07.2024	5	Հայաստան	5		18-25	Շշնջացող ջրվեժ
99	12.07.2024	1	Հունգարիա	1		65	Բյուրեղյա արահետ
100	15.07.2024	2	Ռուսաստան, Հայաստան	1		44, 64	Շշնջացող ջրվեժ
101	16.07.2024	2	Ֆրանսիա	1	1	27, 33	Կենու պուրակի արահետ
102	16.07.2024	8	Հայաստան	4	4	20-30	Ապակեքարի արահետ
103	17.07.2024	2	Անգլիա	1	1	30-35	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
104	17.07.2024	3	Ռուսաստան	3		30-40	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
105	17.07.2024	10	Իրան	4	6	25-35	Թաթնված ջրվեժի արահետ
106	19.07.2024	8	Ռուսաստան	8		18-30	Միջնադարյան վանքերի արահետ
107	23.07.2024	5	Ռուսաստան		5	20-30	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
108	23.07.2024	5	Ռուսաստան	2	3	25-30	Տրանսկովկասյան արահետ
109	30.07.2024	2	Ռուսաստան	1	1	20-25	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
110	07.08.2024	5	Հայաստան	2	3	50-60 15-20	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն
111	07.08.2024	4	Իսպանիա	4		20-25	Թաթնված ջրվեժի արահետ
112	09.08.2024	5	Ֆրանսիա	1	4	35-45 9-12	Պարզ լիճ, Բազմաճյուղ կենտրոն

123	21.08.2024	2	Իսպանիա	2		25-28	Վանականի արահետ
124	22.08.2024	5	Ռուսաստան	1	4	20-30	Պարզ լիճ, Բազմացման կենտրոն
125	27.08.2024	1	Գերմանիա	1		34	Շշնջացող ջրվեժ
126	28.08.2024	2	Հայաստան		2	29, 5	Պարզ լիճ, Բազմացման կենտրոն
127	29.08.2024	2	Ռուսաստան	1	1	30-32	Վանականի արահետ
128	06.09.2024	2	Իրան	1	1	44, 31	Թաքնված ջրվեժի արահետ
129	11.09.2024	2	ԱՄՆ	1	1	30-38	3 գագաթների արահետ
130	16.09.2024	7	Հայաստան	2	5	45 54 16-22	Կենու պուրակի արահետ
131	19.09.2024	1	Ռուսաստան	1		27	Ուխտագնացության արահետ
132	23.09.2024	2	Գերմանիա	1	1	30-35	Միջնադարյան վանքերի արահետ
133	23.09.2024	5	Հայաստան	2	3	35-40 12-15	Թաքնված ջրվեժի արահետ
134	26.09.2024	2	Կանադա	1	1	30	Միջնադարյան վանքերի արահետ
135	27.09.2024	12	Հայաստան, ԱՄՆ			20-30	Պարզ լիճ, Բազմացման կենտրոն
136	01.10.2024	1	Ռուսաստան	1		60	Կենու պուրակի արահետ
137	17.10.2024	7	Վրաստան	5	2	30-35	Ապակեբարի արահետ
138	18.10.2024	2	Ռուսաստան	1	1	28	Պարզ լիճ, Բազմացման կենտրոն
139	18.10.2024	5	Ռուսաստան	5		25-30	Տրասկովկասյան արահետ
140	23.10.2024	15	Հայաստան			18-30	Միջնադարյան վանքերի արահետ
141	27.10.2024	2	Հայաստան	1	1	25	Պարզ լիճ, Բազմացման կենտրոն
142	01.11.2024	2	Ավստրիա	1	1	50-60	Բնության ուխտի արահետ
143	01.11.2024	2	Ռուսաստան	1	2	25-30	Բնության ուխտի արահետ
144	04.11.2024	3	Հայաստան	1	2	35-40 5	Պարզ լիճ, Բազմացման կենտրոն
145	04.11.2024	15	Հայաստան, Ռուսաստան	5	10	20-35	Միջնադարյան վանքերի արահետ
146	11.11.2024	4	Ռուսաստան	2	2	50-30	Կենու պուրակի արահետ

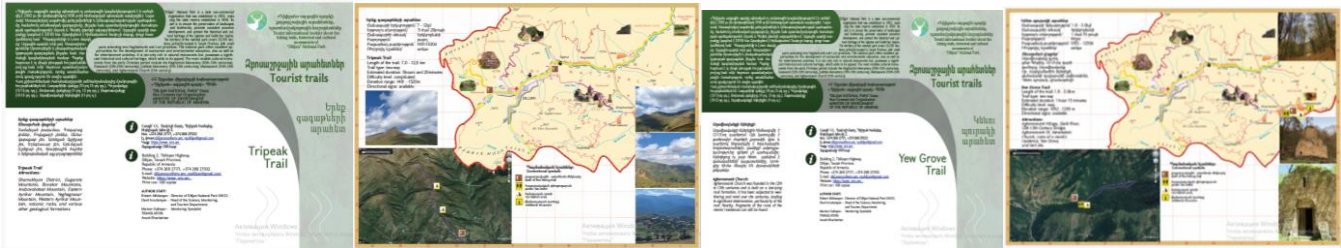
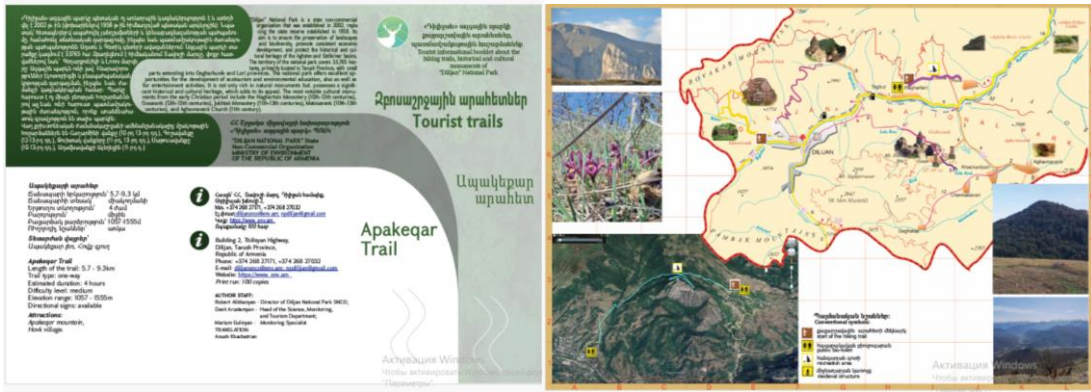
12.12. 2024թ դրությամբ՝

- «Ազնվացեղ եղջերուների բազմացման կենտրոն» են այցելել 37 378 և ավելի զբոսաշրջիկ, որից 6438 և ավելին 4-րդ եռամսյակի ընթացքում,
- «Ազնվացեղ եղջերուների բազմացման կենտրոն»-ից՝ ներառյալ մուտքավճարներից և թեյերի վաճառքից, ստացվել է 18 689,0 հազ. դրամ եկամուտ, որից 3 219 2, հազ. դրամ 4-րդ եռամսյակի ընթացքում,
- Պարզ լճի կայանատեղիից 7 192 5, հազ. դրամ եկամուտ, որից 1 075 3, հազ. դրամ 4-րդ եռամսյակի ընթացքում
- Տաղավարների վարձակալությունից ստացվել է 112, 7 հազ. դրամ,
- Էկոտուրիստական այլ մուտքեր 1 000, 0 հազ. դրամ եկամուտ

«Դիլիջան» ազգային պարկի քայլարշավային արահետների, պատմամշակութային հուշարձանների վերաբերյալ բուկլետի տպագրություն

Իրականացվել է «Դիլիջան» ազգային պարկի քայլարշավային արահետների, պատմամշակութային հուշարձանների, էկոտուրիստական ենթակառուցվածքների վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքագրում: Բուկլետի տպագրման համար ընտրվել է 7 քայլարշավային երթուղի՝ Միջնադարյան վանքերի, Թաքնված ջրվեժի, Վանականի,

Ապակեքարի, Պարզ լճի շրջանաձև, Կենու պուրակի և Երեք գագաթների արահետները: Տպագրվել է ընդհանուր 100 հատ բուկլետ:

«Դիլիջան» ազգային պարկի արգելոցային գոտիների սահմանային հատվածներում տեղեկատվական ցուցանակների պատրաստում և տեղադրում

Պարբերաբար ազգային պարկի արգելոցային հատվածներում իրականացվել են շրջայցեր և կատարվել են սահմանների վերաբերյալ տվյալների հստակեցման և նյութերի հավաքագրման աշխատանքներ: Պատրաստվել է թվով 45 ցուցանակ, որոնք մինչև տարեվերջ տեղադրվելու են արգելոցային գոտիների սահմաններում:

ԴԱՊ-ի դեգրադացված տարածքների մոնիթորինգ

2024 թվականի ընթացքում իրականացվել է ԴԱՊ-ի «Դիլիջան», «Շամախյան» և «Հաղարծին» տեղամաս-մասնաճյուղերի տարբեր պահաբաժիններում իրականացվել են շրջայցեր՝ դեգրադացված տարածքների հայտնաբերման, տվյալների հավաքագրման և մշտադիտարկման նպատակով: Ուսումնասիրությունների ժամանակ ընտրվել 10x10մ, 10x15մ, 10x20մ չափերով այնպիսի հատվածներ, որտեղ առկա լինեն հատված ծառերի կոճեր: Ընտրված հատվածները պայմանականորեն համարակալվել են՝

«Հաղարծին տեղամաս» մասնաճյուղի 7-րդ պահաբաժնի 15-րդ քառակուսում /40°47'37"N 45°00'28"E/ կոորդինատներով ընտրված 10x10մ /փորձահրապարակ 1/ հատվածում առկա են ապօրինի հատված 10 հատ ծառի կոճ, որոնք ունեն 8-10 տարվա վաղեմություն: Մատղաշի քանակը 40 հատ մատղաշ /բոխի, թխկի/, միջին տարիքը կազմում է 7-10 տարեկան, բարձրությունը՝ 30-70սմ:

«Հաղարծին տեղամաս» մասնաճյուղի 7-րդ պահաբաժնի 15-րդ քառակուսում /40°47'40"N 45°00'25"E/ կոորդինատներով ընտրված 10x10մ /փորձահրապարակ 2/ հատվածում առկա են ապօրինի հատված 6 ծառի կոճ, որոնք ունեն 8-10 տարվա վաղեմություն: Մատղաշի քանակը /19 բոխի, 5 կաղնի, 4 հաճարենի/, տարիքը՝ 10-13 տարեկան, բարձրությունը 30-90սմ:

«Հաղարծին» տեղամաս-մասնաճյուղի 2 հատվածում էլ ծառերի միջին տարիքը 15-20 տարեկան է, միջին բարձրությունը 10-15մ, տարամագիծը 14-30սմ: Տվյալ հատվածում վիզուալ զննությամբ պարզ է դառնում, որ առկա է նաև արածեցում:

«Դիլիջան» տեղամաս-մասնաճյուղի 10-րդ պահաբաժնի 45-րդ քառակուսում /40°40'26"N 44°53'05"E/ կոորդինատներով ընտրված հատվածում /փորձահրապարակ 3/

առկա են ապօրինի հատված 6 ծառերի կոճղեր, որոնք ունեն մոտ 10 տարվա վաղեմություն: Մատղաշի քանակը 7 մատղաշ /կաղնի/, տարիքը 10-15 տարեկան, բարձրությունը 30-90սմ, հասուն ծառերի քանակը 13 /սոճի/՝ 30-40 տարեկան, բարձրությունը 10-15մ, տրամագիծը 24-36սմ:

«Դիլիջան» տեղամաս-մասնաճյուղի 9-րդ պահաբաժնի 35-րդ քառակուսի /40°41'31"N 44°49'56"E/ կորոդինատներով ընտրված հատվածում /փորձահրապարակ 4/ առկա են ապօրինի հատված 18 ծառերի կոճղեր, մատղաշի քանակը 20 հատ /թխկի, բոխի/, միջին տարիքը 3-5տ, միջին բարձրությունը 40-60սմ: Հասուն ծառերի քանակը 15 /հաճարենի, բոխի/՝ միջին տարիքը մոտ 40տ, բարձրությունը՝ 18-20մ, տրամագիծը՝ 30-40սմ:

«Շամախյան» տեղամաս-մասնաճյուղի 5-րդ պահաբաժնի 34-րդ քառակուսում /40°45'51,6"N 44°47'13,4"E/ կորոդինատներով ընտրված հատվածում /փորձահրապարակ 4/, առկա են ապօրինի հատված 10 հատ կոճղեր: Մատղաշի քանակը 15-20 հատ /թխկի/, միջին տարիքը 5-10 տարեկան, միջին բարձրությունը 30-40սմ: Հասուն ծառերի քանակը 10 հատ /բոխի, հաճարենի, կաղնի/, տարիքը՝ 30-40 տարեկան, միջին բարձրությունը 10-15մ տրամագիծը 16-28սմ:

«Շամախյան» տեղամաս-մասնաճյուղի 22-րդ քառակուսում /40°45'50,3"N 44°47'11,6"E/ աշխարհագրական կորոդինատներով ընտրված հատվածում /փորձահրապարակ 5/, չկան ապօրինի հատված ծառեր, առկա են 6 հատ հասուն ծառ /թխկի, թեղի, կաղնի, տանձենի, սոճի/, 2 հատ գերհասուն ծառ /թխկի, կաղնի/: Ծառերի միջին տարիքը կազմում է 30-40 տարեկան, բարձրությունը՝ 14-16մ, տրամագիծը՝ 18-20սմ: Մատղաշ 15-20 հատ /հաճարենի կաղնի/: Մատղաշների միջին տարիքը տատանվում է 5-10 տարեկանի սահմաններում, բարձրությունը կազմում է 50սմ-2մ:

«Շամախյան» տեղամաս-մասնաճյուղի 24-րդ քառակուսու /40°45'42"N 44°48'25"E/ աշխարհագրական կոորդինատերով հատվածում /փորձահրապարակ 6/, ծառահատումներ չկան: Առկա են հասուն ծառեր 10 հատ /կաղնի/, բարձրությունը՝ 12-15մ, տարիքը 50տ և ավելի տրամագիծը 0,8-1մ: Ծառերը պտղատու են: Տարածքը հարակից է համայնքին, որտեղ կան անասնագոմեր, ինչով էլ պայմանավորված է տվյալ հատվածի արածեցումը:

«Դիլիջան» /0,5 և 1 հա/, «Շամախյան»/1,5 և 6հա/ և «Հաղարծին» /0,7 և 0,3հա/ տեղամաս-մասնաճյուղերի տարբեր պահաբաժիններում իրականացված ուսումնասիրությունների արդյունքները ցույց են տալիս, որ դեգրադացիայի հիմնական պատճառ են հանդիսանում նախկինում իրականացված ապօրինի անտառահատումները և գերարածեցումը: Հաշվի առնելով ընտրված տարածքների մակերեսը, մատղաշների առկայությունը և քանակը, բնափայտի տարեկան աճի դինամիկան և տեսակային կազմը կարող ենք եզրակացնել, որ տեղադրված ժամանակավոր փորձահրապարակներում անտառային էկոհամակարգը որոշակիորեն խախտված է, սակայն առկա է բնական վերած:

Բնական վերաճին օժանդակելու նպատակով առաջիկայում նախատեսվում է իրականացնել հանքայնացման, կոճղաշիվային աշխատանքներ և սերմերի ցանքս: Մոնիթորինգի աշխատանքները կշարունակվեն նաև հաջորդ տարվա ընթացքում:

Ընթացիկ աշխատանքների իրականացում

Սահմանված ժամկետում կատարվել են նախարարության և տնօրինության կողմից ստացված հանձնարարականները և հրամանները, պատասխանվել են գրություններին: Բաժնի աշխատակիցների կողմից տեղամաս - մասնաճյուղերում պարբերաբար իրականացվել են շրջայցեր: Կատարվել է ԴԱՊ-ի պաշտոնական ֆեյսբուքյան էջի թարմացման, նորությունների, ճանաչողական, բնապահպանական, էկոլոգիական նյութերի տեղադրման աշխատանքներ:

Գիտության, մշտադիտարկման և զբոսաշրջության բաժնի պետ		Դ. Աղաստամյան
Գլխավոր անտառագետ		Տ. Հովհաննիսյան
Կենսաբան		Ա. Սաֆարյան
Մոնիթորինգի մասնագետ		Մ. Գուլինյան